

نگرشی بر راهبرد های مولفه فرهنگی - اجتماعی در آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران

رضا کرم نیا

دانش آموخته دکترای دانشگاه عالی دفاع ملی

چکیده :

فرهنگ و مسائل اجتماعی زمانی برای مردم اهمیت بیشتری می یابد که شیوه زندگی و هویتشان از سوی روندهای اقتصادی، سیاسی یا نظامی که از کنترل آنها خارج است به مخاطره افتاده است. شناخت فرهنگ و ارزشهای مشترک اجتماعی از عوامل پایداری و قوام هر کشوری است. امروزه اکثر نظامهای سیاسی در کنار سایر عوامل، گسترش و حفظ ارزشهای دلخواه خود را جزء اهداف و منافع ملی به حساب می آورند. با چنین برداشتی، عواملی که منجر به تضعیف یا نابودی این ارزشها و فرهنگ مشترک شوند، باید جزء تهدیدات فرهنگی و اجتماعی امنیت ملی تلقی شوند. این پژوهش با درک اهمیت موضوع فوق شکل گرفته تا با بررسی و تحلیل نقش مولفه های اجتماعی و فرهنگی در آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران و نقش موثر آنها در ایجاد امنیت منطقه و تعامل این عوامل در ثبات و بی ثباتی و از طرفی دیگر تهدیدات داخلی و خارجی پرداخته و ضمن بررسی و شناخت عوامل محیطی، با توسل به مطالعات انجام شده و با استفاده از نظرات خبرگان و صاحب نظران و همچنین استفاده از روش های Topsis و SWOT، نسبت به ارائه راهبردهای مناسب اجتماعی و فرهنگی و پیشنهادات لازم در این مورد اقدام نماید. در این تحقیق از روش پیمایشی و میدانی و در آن از جامعه خبرگان و صاحب نظران مرتبط استفاده شده است. به همین منظور پرسشنامه ای حاوی سوالات باز و بسته تنظیم و با اخذ پاسخ از ۸۲ نفر از نمونه آماری و استفاده از روش های Topsis و SWOT، گردآوری و تجزیه و تحلیل انجام شد. تحقیق حاضر نشان داده راهبردهای مناسب اجتماعی و فرهنگی آمایش سرزمینی این منطقه به ترتیب اوایت عبارتند از: راهبرد ۳ < راهبرد ۱ < راهبرد ۲ < راهبرد ۴ < راهبرد ۵

واژه های کلیدی : راهبرد، نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت، تهدید، آمایش سرزمینی

۱. مقدمه:

ویژگیهای فرهنگی و اجتماعی کشور ایران نشات گرفته از تمدن غنی و چند هزار ساله تاریخی آن می باشد، فرهنگی متعالی و مذهبی که اجتماع آن با توجه به رویدادهای سه دهه اخیر انقلاب منقسم از ۲ نسل قبل از انقلاب و نسلهای بعد از انقلاب بوده که بنوبه خود رشد جمعیتی جوان و اجتماعی در حال رشد را نشان می دهد.

عمر طرح های آمایش سرزمینی در کشور ایران حدود ۳۸ سال است. در این مدت نتایج طرح ها با ناکامی ها و موفقیت هایی روبه رو بوده است اما هیچ گاه در این خصوص بحث علمی صورت نگرفته است و متأسفانه مسئولین کشور نیز بدون توجه به نتایج برنامه های قبلی مبادرت به اجرای برنامه جدید نموده اند. مورد خاصی که از اهمیت والایی برخوردار می باشد عدم توجه به ملاحظات دفاعی و امنیتی در برنامه ریزی های توسعه است. که همواره جای آن در اصول آمایش سرزمین خالی بوده است. به طوری که این امر را می توان در پیام مقام معظم رهبری به رئیس جمهور وقت در خصوص سیاست های کلی برنامه سوم توسعه، احساس کرد. معظم له در بند ۳۰ پیام خود می فرماید:

« آمایش سرزمین به عنوان چارچوب بلندمدت در برنامه ریزی ها باید مبتنی بر اصول زیر باشند:

ملاحظات دفاعی و امنیتی؛

کارایی و بازدهی اقتصادی؛

وحدت و یکپارچگی سرزمین؛

گسترش عدالت اجتماعی و تعادل های منطقه ای؛

حفاظت محیط زیست و احیاء منابع طبیعی؛

حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی؛

تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور؛ و

توجه به توسعه متکی بر منابع داخلی و رفع محرومیت ها، خصوصاً در مناطق روستایی.

سپس در بندهای ۳۴ تا ۳۶ پیامشان به ضرورت آمایش دفاعی پرداختند:

بند ۳۴- بهبود و تکمیل سازمانی و توزیع جغرافیایی نیروهای مسلح، متناسب با اندازه و نوع تهدید و آمایش سرزمینی.

بند ۳۵- تقویت، توسعه و نوسازی صنایع دفاعی کشور با تأکید بر گسترش پژوهشات و سرعت دادن به انتقال فناوری های پیشرفته.

بند ۳۶- توجه ویژه به حضور و سهم نیروهای مردمی در استقرار و دفاع از کشور و انقلاب با تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفین (سازمان برنامه و بودجه

کشور، ۱۳۸۶)

با الهام از پیام مقام معظم رهبری و بنا به جایگاه علمی مقطع تحصیلی خود مصمم شدم تا پژوهشی در رابطه با نقش مولفه فرهنگی اجتماعی در آمایش سرزمین های ساحلی کشور در دریای عمان را مورد پژوهش و کنکاش قرار داده و تاثیرات آنها را در امر برنامه ریزی و ایجاد یک آمایش سرزمینی مطلوب مورد بررسی قرار دهیم .

۲. بیان مساله :

نگاه جامع و همه جانبه به موضوع دفاع و امنیت نمی تواند بدون در نظر گرفتن نقش سایر عوامل مؤثر در ثبات و استمرار آن مثمرتر واقع گردد. امنیت کشور جمهوری اسلامی مجموعه ای است از امنیت نقاط مختلف به ویژه مناطق حساس و حیاتی که می بایست مرتبط با هم و در قالب یک طرح ارائه و اجرا گردد. یکی از نقاط حساس و حیاتی جمهوری اسلامی ایران ، مرز آبی جنوبی کشور به ویژه تنگه هرمز و سواحل دریای عمان می باشد. و با فرض این مهم که ایجاد امنیت در سایه یک طرح ریزی جامع متشکل از عناصر اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و نظامی- امنیتی می باشد ، که در یک کلام به توسعه متوازن و با قید پایداری می توان از آن نام برد. امنیت دائمی و مبتنی بر تهدید متصور جاری در منطقه نمی تواند فقط با طراحی های نظامی و امنیتی به ثبات رسیده و یا کارا باشد. به نظر می رسد یکی از مشکلات عمده امنیت پایدار جمهوری اسلامی ایران به ویژه در سواحل دریای عمان عدم همبستگی منطقی تمامی عناصر توسعه ای و امنیتی در منطقه می باشد. با نگاهی اجمالی به وضعیت سواحل دریای عمان این مهم به ذهن متبادر می شود که علی رغم ارزش حیاتی این منطقه به لحاظ امنیتی، اقتصادی و سیاسی متأسفانه تاکنون توجه کافی به عناصر فرهنگی و اجتماعی مربوط به توسعه امنیت از طریق توسعه دیگر عناصر قدرت ملی نگردیده است و یا اقدامات عاجلی در جهت توسعه پایدار در این منطقه صورت نگرفته است. لذا همچنان که (گوردن و سایمون ماندی ، ۱۳۸۳ ، ۶۷) می گویند : ارائه الگویی واحد از سیاست فرهنگی به دولت ها نه امکان پذیر است و نه سودمند. شاید به این خاطر که هر کشوری فرهنگ خویش را ابزار تشخیص خود نیز می داند و هیچ کس مایل نیست که دقیقاً شبیه همسایه اش باشد و حتی اگر چنین باشد حاضر به اذعان آن نیست.

بنابراین مسئله ای که ذهن مسئولین امر را در امور دفاعی و امنیتی و برنامه ریزان کشور و به ویژه دانشگاه عالی دفاع ملی را به خود مشغول کرده است ، این مطلب مهم می باشد که چرا این منطقه با وجود پتانسیل های بسیار بالای توسعه ای و علی رغم برنامه ریزی متعدد نتوانسته است به ایجاد و ثبات و استمرار توسعه همه جانبه در منطقه منجر شود. توانمندی هایی از قبیل فرهنگ غنی و تاریخی ، برخوردار ی از ظرفیت های بالقوه اجتماعی و فرهنگی ، دسترسی به ساحل طولانی و مناسب برای هرگونه توسعه ، ارتباط بسیار عالی با آب های آزاد دنیا ، وجود مساحت و ظرفیتهای قابل توجه ولی بلا استفاده.... و از طرفی دیگر نیز تهدیدات متعدد از جمله حضور بیگانگان و دشمنان جمهوری اسلامی ایران و ناامنی های داخلی می تواند زمینه ساز تهدیدات شدیدتر و با وسعت بیشتری را باشد. با درک این واقعیت که آسیب پذیری داخلی که در اثر عدم توسعه پایدار در منطقه بروز پیدا کرده است می تواند امنیت منطقه و در نهایت امنیت کشور ایران را به خطر بیندازد ، در همین رابطه این سوال را به ذهن متبادر می سازد که ، نقش عوامل فرهنگی اجتماعی در آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران با رویکرد توسعه همه جانبه چیست؟ این پژوهش در صدد است تا ضمن شناسایی متغیرهای استراتژیک محیطی در منطقه داخلی از نظر (قوتها و ضعفها) و در محیط خارجی (فرصتها و تهدیدات) و نیز رویدادها و روندهای اجتماعی- فرهنگی و محیطی و چگونگی ساماندهی مناطق مختلف یک جامعه در توسعه آینده منطقه ساحلی دریای مکران ؛ در نهایت با ارزیابی عوامل استراتژیک محیطی و پیش بینی روندها و خلق آینده منطقه نسبت به توسعه ملی و منطقه ای می تواند سبب انتخاب استراتژی بهینه اجتماعی- فرهنگی منطقه ساحلی دریای جنوب و سواحل مکران گردد. در این راستا به منظور حداکثر بهره برداری از نقاط قوت ، کاهش نقاط ضعف و استفاده بهینه از فرصت های موجود و نیز تبدیل تهدیدات ایجاد شده به فرصتها در این منطقه در مقابله با تهدیدات فرا روی کشور جمهوری اسلامی ایران نیاز به تدوین استراتژی اجتماعی- فرهنگی مؤثر در منطقه ساحلی دریای جنوب و سواحل مکران را بیش از پیش نمایان می سازد.

۳. اهمیت و ضرورت پژوهش :

اهمیت و شرایط خاص ژئوپلیتیکی منطقه ساحلی دریای عمان از نظر فرهنگی و اجتماعی اقتصادی، سیاسی و نظامی و تعامل آنها با ثبات و تهدیدات کشورهای فرامنطقه ای و همچنین کشورهای منطقه ای موجب گردیده که تدوین آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران از منظر امنیت ملی در اولویت مطالعات ملی قرار گیرد تا بتوان از این طریق با پیشگیری از تهدیدات امنیتی منطقه ای و ملی نسبت به تعادل منطقه ای توأم با پیشرفت های اقتصادی و انسجام اجتماعی و فرهنگی گام های اساسی بهره برداری از شرایط محیطی منطقه ساحلی دریای جنوب و سواحل مکران و اعمال مدیریت منطقی در جهت توسعه همه جانبه این منطقه را بشرح زیر در می گیرد :

الف- بررسی شاخص های مختلف آماری کشور بیانگر اهمیت و همچنین تفاوت های آشکار این منطقه با دیگر مناطق کشور ایران است و اگر با نگاه دقیق تری به سطح پایین شاخص های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، سیاسی منطقه داشته باشیم، در خواهیم یافت که تعامل این عوامل در ثبات و بی ثباتی و از طرف دیگر تهدیدات داخلی و خارجی نقش تعیین کننده ای را بر عهده دارد.

ب- موقعیت خاص منطقه سواحل دریای جنوب و سواحل مکران و هم‌جواری آن با کشوری مانند پاکستان و کشورهای عربی حوزه سواحل دریای عمان و قرار گرفتن در مسیر دسترسی به آبهای آزاد جهان، جایگاه ویژه‌ای برای گسترش مبادلات منطقه‌ای و بین‌المللی را در راستای ارتقاء نقش عوامل فرهنگی و اجتماعی این منطقه محروم را برای کشور ایران فراهم نموده است.

پ- اولویت‌های امنیتی از جمله شرایط ژئوپلیتیکی منطقه، وجود منابع غنی دریایی، وجود مرزهای آبی و خشکی با پاکستان، عدم کنترل صحیح و دقیق مرزهای منطقه، فقدان بازار کار داخلی جهت جذب نیروها، وجود اجناس قاچاق و مواد مخدر در کشورهای همسایه، فقر فرهنگی حاکم بر منطقه، محرومیت‌های اجتماعی اعمال شده در طی سالیان متمادی، اختلافات قومی و وجود شکاف‌های مذهبی و... این منطقه را کانون رشد و توسعه کشور قرار می‌دهد که غفلت از آن سبب ایجاد چالش در سیستم‌های اجتماعی و اقتصادی و ارتباطات کشور در سطح محلی و منطقه‌ای و بین‌المللی می‌گردد. به همین منظور و با توجه به مطالب بالا لزوم و ضرورت توجه بیشتر در جهت توسعه همه‌جانبه این منطقه در اولویت قرار می‌گیرد.

۴. اهداف پژوهش :

۱- هدف اصلی :

تدوین راهبرد های فرهنگی- اجتماعی و شناخت عوامل موثر بر آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران.

۲- اهداف فرعی :

- ۱- شناخت محیطی و احصاء نقاط قوت و ضعف فرهنگی- اجتماعی آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران.
- ۲- شناخت محیطی و احصاء فرصت‌ها و تهدیدات فرهنگی- اجتماعی آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران.
- ۳- ارائه راهبردهای فرهنگی- اجتماعی آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران.

سوابق پژوهش و مطالعات انجام شده پیرامون موضوع :

با مراجعه به مراکز علمی و پژوهشی و سازمانهای دولتی مشخص گردید که پژوهشی با این عنوان صورت نگرفته است ولی در رابطه با "اصول آمایش مناطق مرزی" و "آمایش و دفاع سرزمینی"، مطالعات و پژوهش‌های زیر صورت گرفته است :

- (۱) نظریه پایه و اصول آمایش مناطق مرزی ج.ا.ا؛ تألیف دکتر علیرضا عندلیب .
- (۲) جایگاه دفاع نظامی و غیر نظامی در آمایش سرزمین؛ نوشته مصطفی مؤمنی .
- (۳) رابطه متقابل امنیت و دفاع با آمایش سرزمین؛ نوشته دکتر محمد رضا حافظ نیا .
- (۴) آمایش سرزمین و کاربردهای دفاعی در آن؛ نوشته محمد تقی رهنمایی .
- (۵) آمایش و دفاع سرزمین؛ نوشته دکتر محمد باقر چوخاچی زاده مقدم .
- (۶) پژوهش و مطالعات گروهی تحت عنوان "تدوین راهبرد آمایش سرزمینی در منطقه جنوب شرق کشور ج.ا.ا (از منظر امنیت ملی) که توسط دانشجویان دوره سیزدهم دانشکده دفاع ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی در سال ۱۳۸۶ تدوین گردیده است .
- (۷) استراتژی دفاعی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان. که توسط سرتیپ دوم سعید ملک‌زاده و در سال ۱۳۷۶ نگارش شده است. و در آن ضمن بررسی وضعیت منطقه خلیج فارس، با درک ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی دفاع با تأکید بر دفاع نظامی، اقدام به تدوین استراتژی دفاعی نموده است.

۵. سؤالات پژوهش :

سؤال اصلی :

راهبرد های فرهنگی- اجتماعی و عوامل موثر بر آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران کدامند؟

سؤالات فرعی :

- (۱)- نقاط قوت و ضعف عوامل فرهنگی - اجتماعی آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران کدامند؟
- (۲)- فرصت‌ها و تهدیدات عوامل فرهنگی- اجتماعی آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران کدامند؟
- (۳)- راهبردهای فرهنگی - اجتماعی آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران کدامند؟

روش پژوهش :

پژوهش توصیفی موردی (ژرفانگر) و پیمایشی است. (حافظ نیا، ۱۳۸۰: ۵۰)

روش و ابزار گردآوری اطلاعات :

در این پژوهش از ابزار ذیل جهت گردآوری داده‌ها استفاده می‌شود.

الف- مطالعه منابع و اسناد مربوط.

ب- مصاحبه با مسئولان و نخبگان نظامی و غیرنظامی.

ج- پژوهش میدانی و ارائه پرسشنامه.

جامعه آماری و روش انتخاب نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش از تعداد ۱۸۲ نفر از گروههای مختلف مسئولین کشوری، لشکری، منطقه‌ای و محلی- نخبگان، متخصصان و اساتید دانشگاه ها که در زمینه پژوهش در ابعاد آمایش سرزمین های ساحلی کشور در دریای جنوب و سواحل مکران متخصص و صاحب نظر بوده تشکیل یافته است و نمونه گیری به صورت طبقه بندی تصادفی انجام شده است. حجم نمونه نیز با استفاده از فرمول کوکران وبا ضریب اطمینان ۹۵٪ به تعداد $n = ۸۲$ نفر محاسبه گردیده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

متناسب با سئوالات پژوهش، برای آزمون آنها و همچنین تجزیه و تحلیل داده های پرسش نامه از روش های آمار توصیفی، آزمون فریدمن^۱ جهت تعیین رتبه متغیرها و از نرم افزار رایانه ای Spss^{۱۴} و در مراحل بعدی از جداول ماتریس و جداول SWOT و (برای تعیین الویت استراتژی ها) و در مرحله آخر با تدوین پرسشنامه ای به بررسی میزان تأثیر پذیری راهبردهای نهایی شده در استفاده از فرصت ها، رفع تهدیدات، ارتقاء قوت ها و رفع ضعف ها با بهره گیری از روش TOPSIS و در نظر گرفتن وزن ها به تعیین اولویت راهبردها پرداخته شده است.

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

بی شک غایت اصلی تمامی راهبردها و برنامه ریزها، رسیدن به توسعه پایدار، تعادل منطقه ای، توزیع مناسب فعالیتها و استفاده حداکثر از قابلیت های محیطی در فرآیند توسعه مناطق می باشد. تمرکز شدید جمعیت و فعالیت ها در یک یا چند نقطه جغرافیایی از مشخصه های بارز کشورهای جهان سوم بخصوص ایران است. به نظر می رسد عدم توجه به برنامه های بلند مدت و تکیه سیاستگذاران به برنامه های توسعه سطحی جهت تحقق شعارهای خود از موانع اصلی توسعه نامزون کشور است.

بررسی برنامه ریزی توسعه در دوران سی ساله قبل از انقلاب نشان می دهد که به رغم دستیابی به رشد اقتصادی در چند بخش و حتی افزایش چشمگیر درآمد سرانه، رژیم گذشته در پیشبرد اهداف توسعه با مشکلاتی مواجه بوده است که ریشه این مشکلات عمدتاً ناشی از تنظیم برنامه ریزی توسعه با نگرش صرف اقتصادی و بدون توجه به بازتابهای اجتماعی و منطقه ای آن بوده که به نابرابری های اجتماعی، اقتصادی و منطقه ای به شدت دامن زد و مانع از برخورداری متعادل همه مناطق از موهب توسعه گردیده است. این نوع نگرش به برنامه ریزی و توسعه را می توان مطابق با دیدگاههای نظریه پردازان توسعه در دهه ۵۰ و ۶۰ دانست که توسعه را به مفهوم رشد تلقی کرده و تنها رشد اقتصادی و افزایش درآمد سرانه را عین توسعه می دانستند.

رژیم گذشته در اوایل دهه ۵۰ شمسی به حساسیت موضوع پی برد و جهت رفع نابرابری ها و ایجاد تعادل منطقه ای در صدد استفاده از روش برنامه ریزی فضای ملی، همگام با برنامه های اقتصادی گردید که بعد از انقلاب نیز در مراحل مختلف پی گیری شد و در حال حاضر نیز یکی از ضرورت های توسعه متعادل فضایی در سطح ملی متناسب با سند چشم انداز کشور می باشد.

۶. تعاریف مفاهیم متغیرها :

الف- مفاهیم

۱- آمایش

تعریف لغوی: بهترین توزیع جغرافیایی فعالیت های اقتصادی با توجه به منابع طبیعی و انسانی. (فرهنگ لغات لاروس)

تعریف عملیاتی :

سیاستی که در یک چارچوب جغرافیایی معین در پی بهترین توزیع ممکن جمعیت بر حسب منابع طبیعی و فعالیت های اقتصادی می باشد. (عندلیب، ۱۳۸۰: ۱۱)

۲- آمایش سرزمینی

تعریف لغوی: رسیدن به مطلوب ترین توزیع ممکن جمعیت، توسط بهترین شکل توزیع فعالیت های اقتصادی- اجتماعی در پهنه سرزمینی است. (lacaze, 1995)

در حال حاضر شامل سازمان‌دهی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط زیستی به منظور تحقق آینده‌ای مطلوب پیشنهاد می‌شود. (journal official, 1992, manesse, 1998)

تعریف عملیاتی :

سازماندهی هماهنگ و سزاوار فضای حیاتی کشور در قالب سیاست های کلی محوری، توسعه درازمدت، همه سو نگر اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی نظام ج.ا.ا در چارچوب منطقه بندی و تقسیم سرزمینی تقسیمات کشوری و ضرورت های دفاعی می باشد. (چوخاجی زاده مقدم، ۱۳۸۱، ۱۰)

۳- اصول آمایش

تعریف لغوی : آمایش سرزمینی به عنوان چارچوب بلند مدت در برنامه ریزی ها باید مبتنی بر اصول زیر باشند :

ملاحظات دفاعی و امنیتی؛

حفاظت محیط زیست و احیاء منابع طبیعی؛

حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی؛

کارایی و بازدهی اقتصادی؛

وحدت و یکپارچگی سرزمینی؛

گسترش عدالت اجتماعی و تعادل های منطقه ای؛

تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور؛ و

توجه به توسعه متکی بر منابع داخلی و رفع محرومیت ها، خصوصاً در مناطق روستایی کشور. (همان)

۴- ابعاد آمایش

شامل انسان ، فعالیت ، سرزمین ، فضا و مدیریت است.

مناطق ساحلی کشور در دریای عمان : در این پژوهش: نسبت به شمال ، حد راست نوار مرزی بندر گواتر و حد چپ ، راست جزیره سیری و امتداد آن در خشکی می باشد.

۵- راهبرد^۳

تعریف لغوی : فن مدیریت و هدایت کلی منابع جامعه در جهت تحقق و نیل به هدف (اهداف) مشخص است. (ثقفی عامری ، ۱۳۷۰ : ۲۰۶) برنامه طراحی شده ای است برای نحوه کاربرد امکانات (بالفعل؛ بالقوه) در جهت نیل به اهداف در سطح ملی و در دوره زمانی مشخص که با توجه به شرایط داخلی و خارجی هر بازیگر صورت می پذیرد. (افتخاری ، ۱۳۸۴ : ۲۸)

تعریف عملیاتی :

فرایند تعیین مأموریت، مقاصد و هدف های بلند مدت کشور و پذیرش جریان اقدامات و تخصیص منابع ضروری برای دستیابی به اهداف دفاعی آمایش سرزمین های ساحلی کشور در دریای عمان است. (تدوین راهبرد سواحل مکران ، ۱۳۸۸)

۶- محیط^۴

تعریف لغوی : به محیط بیرونی (خارجی) و محیط داخلی تقسیم می شود :

محیط بیرونی (خارجی) : شامل متغیرهایی (فرصت ها و تهدیدها) است که در خارج از سازمان وجود دارد و از حیطه مداوم مدیریت ارشد مجموعه خارج است.

محیط داخلی: شامل متغیرهایی (قوت ها و فرصت ها) است که درون خود سازمان وجود دارد و معمولاً در حیطه کنترل مداوم و بلندمدت مدیران ارشد قرار دارد. (همان، ص ۲۱)

تعریف عملیاتی:

محیط بیرونی (خارجی) عبارت است از محیط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نظامی خارج از سرزمین های ساحلی کشور در دریای عمان در کشورهای همسایه پاکستان، عمان امارات، متحده عربی و به نوعی امریکا.

محیط داخلی عبارت است از محیط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نظامی خارج از استانهای سیستان و بلوچستان و هرمزگان. (تدوین راهبرد سواحل مکران ، ۱۳۸۸)

۷- تهدید^۵

تعریف لغوی: یعنی قابلیت ها، نیت و بعضی مواقع اقدامات دشمن بالفعل یا بالقوه برای مداخله یا جلوگیری از تحقق و تأمین موفقیت آمیز منافع و اهداف ملی.

یا به عبارت دیگر: تهدید حاصل نیت و قابلیت های دشمن است. (دانش آشتیانی، ۱۳۸۴: ۳۷)

تعریف عملیاتی:

در بعد اجتماعی و فرهنگی (تهاجم شدید فرهنگی؛ اعتیاد و مواد مخدر؛ آمار بالای بیکاری، اختلالات قومی و قوم گرایی؛ اختلالات مذهبی؛ تهدید ارزشهای فرهنگی؛ تهدید زبان و فرهنگ بومی؛ نفوذ عوامل خارجی)، که مانع رسیدن ما به اهداف می گردد. (محرابی، ۱۳۸۶)

۸- فرصت^۶

تعریف لغوی:

امتیازات و قابلیت های محیط بین المللی که می تواند سبب تقویت اهداف و کارکردهای جامعه مورد پژوهش شود (عصاریان نژاد، ۱۳۸۳: ۱۰)

تعریف عملیاتی:

در بعد اجتماعی و فرهنگی وجود زمینه های هم گرایی سران طوایف و قبایل موجود در منطقه با نظام ج.ا.ا؛ رفع موانع بیکاری در منطقه؛ جلوگیری توسعه مواد مخدر در منطقه و مدیریت اختلالات قومی و قوم گرایی - مذهبی در جهت تبدیل آنها به فرصت که ما را در راه رسیدن به اهداف یاری می دهد. (تدوین راهبرد سواحل مکران، ۱۳۸۸)

۹- نقاط ضعف^۷

تعریف لغوی: عواملی به عنوان ضعف تلقی می شوند که سازمان آنها را ضعیف انجام می دهد و یا توانایی انجام آنها را ندارد و یا در آن زمینه ها دارای آسیب پذیری قابل توجه است. (احمدوند وترک زاده، ۱۳۸۱: ۱۵)

تعریف عملیاتی:

نقاط ضعف در این پژوهش عبارتند از: تراکم کمتر از متوسط تراکم کشور نرخ جمعیت در سواحل مکران حدود ۱۵/۵ نفر در هر کیلومتر مربع؛ فقر شدید فرهنگی و اجتماعی در منطقه؛ عدم وجود نخبگان شاخص در منطقه؛ وجود اتباع بیگانه در منطقه؛ تأثیرات دریافت راحت شبکه های رادیو و تلویزیونی بیگانه در منطقه؛ عدم توزیع مناسب امکانات و زیرساخت های اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی به نسبت متوسط کشور؛ وجود اقلیت های قومی و مذهبی واگرا در برخی از قسمت های منطقه؛ ضعف تعصبات و علائق ملی در بعضی از نقاط منطقه؛ عدم بهره برداری از فرصت های شغلی منطقه برای اشتغال ساکنین؛ نزدیکی مسیر ترانزیت مواد مخدر به شرق منطقه؛ پایین بودن نرخ سواد در منطقه؛ ضعف وجود اشتغال پایدار در منطقه؛ وجود تأثیرات شدید فرهنگ عشیره ای و قومی؛ ضعف فرهنگی در منطقه؛ دورافتادگی منطقه نسبت به مرکز فعالیت های مختلف کشور؛ پایین بودن سطح رفاه عمومی مردم منطقه؛ وضعیت نامناسب اقلیمی - محیطی منطقه؛ که باعث آسیب پذیری های داخلی و خارجی محیط عملیاتی می گردند. (تدوین راهبرد سواحل مکران، ۱۳۸۸)

۱۰- نقاط قوت^۸

تعریف لغوی: عواملی به عنوان قوت تلقی می شود که مزیت رقابتی یا مهارت (شایستگی) متمایزی برای سازمان باشند. (احمدوند وترک زاده،

۱۳۸۱: ۱۵)

تعریف عملیاتی:

نقاط قوت در این پژوهش عبارتند از: برتری سابقه تمدنی و شاخص های فرهنگی اجتماعی نسبت به کشورهای همسایه؛ مسلمان بودن اکثریت قریب به اتفاق مردم ساکن در منطقه؛ همگرایی قومی و مذهبی اکثریت مردم منطقه با نظام ج.ا.ا، ارتباط عالی با آب های آزاد جهان؛ ظرفیت ها و جاذبه های گردشگری در منطقه؛ وجود پتانسیل های اجتماعی و فرهنگی در منطقه که ما را در راه رسیدن به اهداف فوق یاری می دهند. (تدوین راهبرد سواحل مکران، ۱۳۸۸)

5-threats

6-opportunities

7-weaknesses

8-strengths

موقعیت جغرافیایی استان سیستان و بلوچستان :

استان سیستان و بلوچستان در موقعیت ۲۵ درجه و ۳ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۵۸ درجه و ۴۷ دقیقه تا ۶۳ درجه و ۱۹ دقیقه طول شرقی قرار گرفته است و وسعت آن ۱۸۷۵۰۲ کیلومتر مربع است ، که ۸۱۱۷ کیلومتر مربع آن مربوط به سیستان و ۱۷۹۳۸۹ کیلومتر مربع آن متعلق به بلوچستان می باشد . این استان ، ۱۱ درصد از کل مساحت کشور را شامل می شود و یکی از کم تراکم ترین استان های کشور از نظر جمعیت می باشد. استان سیستان و بلوچستان با داشتن حدود ۳۰۰ کیلومتر مرز آبی ، و ۱۸۰۰ کیلومتر مرز خاکی ، از شمال به استان خراسان و کشور افغانستان ، از مغرب به استان کرمان ، از جنوب به دریای عمان و از مشرق به کشورهای پاکستان و افغانستان محدود است. این استان از ۷ شهرستان تشکیل شده است که مجموعاً ۲۹ بخش ، ۱۶ شهر ، ۹۲ دهستان و ۶۰۳۸ آبادی دارای سکنه را در بر می گیرد. (فصلنامه مطالعات ملی ، ۱۳۸۱)

ویژگیهای اجتماعی و فرهنگی**۱- وجه تسمیه :**

این استان از دو نام سیستان و بلوچستان ترکیب شده است که نام قدیمی سیستان « زرنگ » بوده است و داریوش هخامنشی در کتیبه های خود از آن نام برده است.

نام بلوچستان در کتیبه های میخی داریوش هخامنشی در بیستون و تخت جمشید ، «ماکا» یا «مکه» ضبط شده است که استان چهاردهم بوده است.

تا پیش از ظهور اسلام این نام ها میان مردم محل معمول بوده است ولی در قرن اول هجری که اعراب بر این سرزمین دست یافتند ، نام « مکران » بر این منطقه اطلاق می شد و جغرافیا نویسان اسلامی نیز آن را با همین املاء ضبط کرده اند. از این پس به علت مهاجرت بلوچ ها از کرمان و سیستان به این منطقه ، نام بلوچستان از نام ساکنان آن اخذ شده و بر آن اطلاق شده است. (معاونت امور اجتماعی استانداری سیستان و بلوچستان : ۱۳۸۶)

۲- پیشینه تاریخی:

مکران و نواحی ساحلی جنوب شرقی ایران در روزگار مادها ، به ویژه سلطنت آستیاک یا ایشتویگو (۵۵۰-۵۸۵ ق.م) یکی از ساتراپ های (استان) شرقی آن دولت بوده و به نام سرزمین «پاریکانیان و حبشیان آسیایی» از آن یاد شده است.

در سال های ۵۴۰-۵۴۵ ق.م ، ایالت های شرقی ایران از جمله مکران به وسیله کورش بزرگ فتح شد. در روزگار سلطنت داریوش بزرگ سرزمین ماکا یا مکران جزو ایالت فلان ایران به شمار می رفت. در دوره اشکانی به ویژه در روزگار سلطنت مهرداد اول سرزمین مکران مانند سایر ولایت های ایران جزو قلمرو دولت پارت بوده است. با تسلط ساسانیان ، اردشیر ساسانی کشور را به ۳۳ ناحیه مستقل تقسیم کرد که مکران نیز یکی از آن ها بوده است و حکمران مستقل و مورثی هر ناحیه را شاه می گفتند. (همان)

۳- آثار و بناهای تاریخی :

مهم ترین آثار باستانی و بناهای تاریخی سیستان عبارتند از : رام شهرستان ، زاهدان کهنه ، شهر باستانی زرنج ، شهر سابوری شاه ، کندرک ، شهر سوخته و

مهم ترین آثار باستانی منطقه بلوچستان: شهرستان ایرانشهر (قلعه قدیمی ایرانشهر ، قلعه بمپور ، تپه های قدیمی و باستانی (دامن ، محترم آباد ، پیپ ، فیروزآباد ، راسک ، مسکوتان) . شهرستان چابهار (آثار شهر تیس ، مقبره سید غلام رسول ، چاه باستانی پلان ، قلعه نوشیروان ، قلعه پرتغالی ها ، قصر قند ، تپه جا دختران) . شهرستان سراوان (تپه های باستانی ، قلاع ، دزک ، کوهک ، سیب ، گشت ، زابلی) - درخت کهن سال سرو سرجو). (نشریه پیام بلوچ ، ص ۸)

۴- ویژگیهای جمعیتی :**الف- نرخ رشد متوسط جمعیت استان :**

جمعیت استان با نرخ رشد متوسط سالیانه ۳/۷ درصد از رقم ۱/۲۰۰/۰۰۰ نفر در سال ۱۳۶۵ به رقم ۱/۷۲۲/۵۷۹ نفر در سال ۱۳۷۵ رسیده است که این رقم ۲/۸ درصد جمعیت کل کشور را به خود اختصاص داده و معادل ۶/۶ نفر در هر کیلومتر مربع را نشان داده که در سال ۱۳۷۵ تراکم جمعیتی استان به ۹/۱ نفر در هر کیلومتر مربع رسیده است. این مسئله استان را در زمره کم تراکم ترین استان های کشور جای داده و در سال ۱۳۸۲ به رقم ۱۱/۹ نفر در هر کیلومتر مربع ارتقاء یافته است . البته با توجه به نرخ متوسط رشد ده ساله جمعیت طی سالهای (۶۵ تا ۷۵) در سطح ملی که میانگین کشوری را نشان می دهد در مقایسه با مناطق شهری استان سیستان و بلوچستان معادل ۱/۸ درصد از میانگین کشوری بیشتر بوده و همچنین در مناطق روستایی این نرخ معادل ۲/۴ درصد از نرم کشوری بیشتر بوده است . بر اساس آمار ۱۳۸۲ جمعیت کل استان

برابر ۲/۲۱۹/۰۰۰ نفر می باشد که جمعیت شهرنشین ۴۸/۳ درصد آن را تشکیل می دهد. این موضوع با توجه به نرم های کشوری که بطور متوسط جمعیت شهرنشین در کشور را ۶۴/۸ درصد نشان می دهد رقم بسیار پایینی می باشد .

ب- باسوادی : براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، میزان باسوادی جمعیت ۶ ساله و به بالای استان س و ب ، ۶۸/۰۱ درصد بوده است که این رقم در سال ۱۳۷۵ حدود ۵۷/۳ درصد بود. شاخص باسوادی در نقاط شهری و روستایی استان در سال ۱۳۸۵ به ترتیب ۷۶/۳۷ و ۵۹/۶۸ درصد محاسبه شده است.

پ- جمعیت استان :

جمعیت استان از ۱۷۲۲۵۷۹ نفر در سال ۱۳۷۵ به ۲۴۰۵۷۴۲ نفر در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است. بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، ۴۹/۶۰ درصد جمعیت استان در مناطق شهری زندگی می کرده اند .. (آمار جمعیتی استان س و ب ، ۱۳۸۵ : ۲۲)

ت- فعالیت های مردم منطقه :

فعالیت های عمده مردم منطقه ، کشاورزی و دامداری است ولی بعلا مشکلات طبیعی ، ضعف تکنیک و سرمایه از یک سو و افزایش شتابان جمعیت منطقه از سوی دیگر موجب شده تا بسیاری از روستائیان از تأمین مایحتاج اولیه خود بازمانده و به سوی مراکز شهری مهاجرت نمایند یا به سمت قاچاق مواد مخدر روی آورند و گروهی نیز به دنبال فرصت های شغلی راهی شیخ نشین های خلیج شوند.. (ملاحظات جمعیت استان س و ب ، ۱۳۸۵ : ۲۱)

ث- جمعیت استان به تفکیک جنس و سن : استان سیستان و بلوچستان با جمعیتی معادل ۲/۴۰۵۷۴۲ نفر بر اساس برآورد آمار سال ۱۳۸۵ با نرخ رشد ۲/۲۵ درصد بالاترین درصد موالید را در سطح کشور به خود اختصاص داده است . برآورد آمار سال ۸۵ نشان می دهد که از ۳۶/۵ درصد جمعیت جوان بین سنین ۲۹- ۱۵ ساله ۱۸/۶ درصد جمعیت زنان و دختران و ۱۷/۹ درصد جمعیت مردان و پسران می باشند.

ج- رتبه استان در کشور از نظر جمعیت : استان سیستان و بلوچستان با دارا بودن ۳/۱ درصد از جمعیت کل کشور رتبه دهم کشوری را به خود اختصاص داده است این در حالی است که استان تهران با ۱۷/۷ درصد از جمعیت کل کشور رتبه اول را داراست.

چ- تعداد شهرستان استان : شهرستانهای استان سیستان و بلوچستان عبارتند از : زاهدان - زابل - خاش - سراوان - ایرانشهر - نیکشهر - سرباز و چابهار که شهرستان زاهدان مرکز استان سیستان و بلوچستان می باشد. ۸ شهرستان استان سیستان و بلوچستان مجموعاً شامل ۳۶ بخش و ۳۱ شهر و ۹۸ دهستان می باشد و تعداد کل آبادیهای دارای سکنه استان ۶۰۳۸ پارچه آبادی است .

ح- رتبه استان در کشور از نظر وسعت : استان سیستان و بلوچستان با مساحت ۱۸۷/۵۰۲ کیلومتر مربع پهناورترین استان بوده و ۱۱/۴ درصد از مساحت کل کشور را در بر می گیرد . حدود ۱۱۰۰ کیلومتر مرز خاکی با دو کشور پاکستان و افغانستان و حدود ۳۰۰ کیلومتر مرز آبی در کرانه های شمالی دریای عمان یکی از استانهای مرزی دارای موقعیت استراتژیکی می باشد.

خ- وضعیت فعالیت جوانان استان : بر اساس آمار سال ۱۳۸۲ میزان اشتغال در سطح استان ۸۰/۸ درصد در مقایسه با میانگین کشوری با رقم ۷/۹ درصد کمتر از جایگاه متوسط ملی قرار گرفته و کمترین درصد اشتغال را در سطح کشور این استان به خود اختصاص داده است . (پیام بلوچ ، ۱۳۸۵ : ۱۹)

۵- ویژگیهای ملی و قومی و مذهبی مردم منطقه :

تاریخ مردمان و نژاد بلوچ آمیخته با افسانه ها و داستانهای بسیاری است که حکایت های اغراق آمیز آن باعث شده است که در پاره ای موارد حقیقت آن دوران ذهن می نماید .

گذشته تلخ بلوچستان به تاریخ پر ماجرای آن و نیز تافت و تازه های شوم حکام و سلاطین ستمگر زمانه که به این سرزمین صورت گرفته است مربوط می شود .

بلوچستان سرزمین ایلات است. سرزمین قبایل و طوایف با فرهنگ ، زبان ، رسم و رسومات مخصوص به خود ، سرزمین حاکمان . سردارها ، خانها ، ارباب ها ، رئیس ها ، سالارها ، چاکرها و نوکرهاست سرزمین طبقات اجتماعی بارز و مشخص است. بلوچستان سرزمین برده داری ها ، برده فروشی ها و غلامان زر خرید بوده و می توان آن را سرزمین دردها و رنجها نامید.

۶- اشتغال مردم منطقه :

مسأله اشتغال که یکی از اساسی ترین چالش های همه مناطق کشورمان است و در استان سیستان و بلوچستان که به لحاظ شاخص های توسعه فاصله های زیادی با سایر مناطق دارد از اهمیت و حساسیت ویژه ای برخوردار است .

سهم اشتغال از اعتبارات عمرانی سیستان و بلوچستان ناچیز است: سیستان و بلوچستان به لحاظ اینکه بیش از ۵۰ درصد جمعیت آن را جوانان بین ۱۵ تا ۳۰ سال تشکیل می دهد، بیشترین تعداد بیکاران یعنی دو برابر متوسط افراد جویای کار کشور را دارد. (روزنامه رسالت تاریخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ ص ۴)

بر اساس برآوردهای انجام شده از اشتغال و بیکاری استان و نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، تعداد جمعیت فعال ۱۰ ساله و بیشتر استان ۶۲۱۴۲۳ نفر و تعداد جمعیت شاغل استان ۴۲۶۱۰۳ نفر بوده است. به لحاظ سهم بخش های اقتصادی استان در اشتغال، سهم بخش کشاورزی در اشتغال ۱۷/۶ درصد، سهم بخش صنعت و معدن ۴۳/۷ درصد و سهم بخش خدمات ۷/۳۸ درصد بوده است نرخ بیکاری استان در سال ۱۳۸۶ با ۱۹/۲ درصد و با اختلاف ۷/۹ درصد با میانگین متوسط کشوری بالاترین درصد بیکاری را به خود اختصاص داده است. (سازمان امور اقتصادی و دارایی استان س و ب، ۱۳۸۶: ۲۰)

حسن رحیمی پورنگ معاون پشتیبانی و منابع انسانی بهزیستی استان سیستان و بلوچستان، هم می گوید: اعتیاد، بافت فرهنگی و همسایگی با کشورهای همچون افغانستان و پاکستان، باعث شده است که آمار مددجویان استان از سطح میانگین کشوری بالاتر باشد. از سوی دیگر به دلیل کمبود امکانات و اعتبارات در سطحی نیستیم که بتوانیم اقدامات لازم جهت توانمند سازی و رفع مشکلات جامعه مورد نظر را در پیش بگیریم. (گروه مطالعات اقتصادی سازمان استان س و ب، ۱۳۸۵: ۱)

۷- بهداشت و درمان منطقه:

در پایان سال ۱۳۸۵، تعداد مراکز بهداشتی استان ۲۰۸ مرکز بوده که نسبت جمعیت به مراکز بهداشتی حدود ۱۱۵۶۶ نفر بوده است. با توجه به استقرار ۸۵۳ خانه بهداشت در سطح روستاهای استان در سال ۱۳۸۵ نسبت جمعیت روستایی به خانه بهداشت حدود ۱۴۱۴ نفر بوده است. تعداد پزشکان عمومی شاغل در بخش بهداشت، درمان و آموزش پزشکی استان ۳۹۵ نفر و تعداد پزشکان متخصص ۲۶۶ نفر بوده که نسبت تعداد پزشک به ازای هر هزار نفر جمعیت برای پزشکان عمومی و متخصص به ترتیب برابر با ۰/۲۷ و ۰/۱۱ پزشک بوده است. (گزارش دولت نهم، ۱۳۸۵: ۱۱)

۸- آموزش و پرورش:

در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۵، آموزش و پرورش استان سیستان و بلوچستان ۵۵۸۳۴۰ نفر دانش آموز داشته است که ۳/۷ درصد از دانش آموزان کشور را به خود اختصاص داده بود. در همین سال تحصیلی، ۲۴۸۷۵ کلاس درس در استان دایر و تراکم دانش آموزان در کلاس درس ۲۲/۴ نفر بوده که در مقایسه با میانگین کشوری این شاخص که ۲۲/۵ نفر است، وضعیت مناسبی داشته و رتبه یازدهم را به خود اختصاص داده، همچنین در سال مزبور در استان ۱۷۳۹۰ نفر به عنوان کارکنان آموزشی مشغول خدمت بودند که نسبت تعداد دانش آموزان به تعداد کارکنان آموزشی ۳۲/۱ نفر بوده است.

بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، میزان باسوادی جمعیت ۶ ساله و بیشتر استان، ۶۸/۰۱ درصد بوده است که این رقم در سال ۱۳۷۵ حدود ۵۷/۳ درصد بود. شاخص باسوادی در نقاط شهری و روستایی استان در سال ۱۳۸۵ به ترتیب ۷۶/۳۷ و ۵۹/۶۸ درصد محاسبه شده است.

یادآوری می شود میانگین کشوری شاخص باسوادی جمعیت ۶ ساله و بیشتر ۸۴/۶ درصد و در نقاط شهری و روستایی به ترتیب ۸۸/۹ و ۷۵/۱ درصد بوده است. (آشنایی با آموزش و پرورش سیستان و بلوچستان: ۱۰)

۹- آموزش عالی:

در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۵، شمار دانشجویان دانشگاه های دولتی و آزاد در استان سیستان و بلوچستان ۶۵۶۶۵ نفر بوده است. به عبارت دیگر، به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت استان ۲۷۳۰ نفر دانشجوی مشغول به تحصیل بودند. در سال تحصیلی یاد شده، در استان ۱۵۵۳ نفر به عنوان اعضای هیأت علمی مشغول به تدریس بوده اند. نسبت تعداد دانشجویان به تعداد اعضای هیأت علمی ۴۲ نفر بوده که از این لحاظ بین استان های کشور رتبه دهم را به خود اختصاص داده است. (آموزش عالی: ۱۴)

۱۰- فرهنگ و هنر:

استان سیستان و بلوچستان در سال ۱۳۸۶ دارای ۴۸ باب کتابخانه عمومی بوده است که نسبت جمعیت به کتابخانه های عمومی در سال یاد شده حدود ۵۰۱۲۰ نفر برآورد می شود. در همین سال، تعداد صندلی های سینما در استان ۴۷۰ صندلی بوده که نسبت جمعیت به تعداد صندلی سینما حدود ۵۱۱۹ نفر است.

بلوچستان دارای آب و هوای خشک و گرم است و مردم آن به دو دسته ساکن و غیر ساکن (عشایر که ایلات بلوچ را تشکیل می دهند) تقسیم می شوند.

. مهمترین رشته های صنایع دستی رایج در استان عبارتست از: قالی بافی، گلیم بافی، سفالگری، حصیر بافی، پرده بافی، چادر بافی، نمدمالی، خراطی و سوزندوزی بلوچ، سکه دوزی و آینه دوزی، پریوار دوزی، توردوزی، خامه دوزی و سیاه دوزی. (صنایع دستی استان س و ب، ۱۳۸۶: ۱۶)

۱۱- پژوهش و توسعه:

بررسی درآمدهای استان نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۴ عملکرد درآمدهای استانی ۴۹۸ میلیارد ریال بوده که با ۴۸ درصد رشد، به ۷۳۷/۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۵ رسیده است. درآمد مصوب استانی در سال ۱۳۸۶ حدود ۸۱۶ میلیارد ریال بوده که طی هشت ماهه اول سال مبلغ ۶۳۸ میلیارد ریال معادل ۷۸/۲ درصد از کل درآمد مصوب استان محقق شده است.

- شهرستان چابهار:

شهرستان چابهار با مساحت ۲۴۷۲۹ کیلومتر مربع در جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان قرار گرفته که فاصله آن تا مرکز استان، شهرستان زاهدان، ۶۹۱ کیلومتر است. این شهرستان دارای تعداد ۳ مرکز شهری و ۵ بخش، ۱۱ دهستان و ۵۹۲ روستای دارای سکنه است.

(جدول شماره ۱ - تقسیمات کشوری شهرستان چابهار و مقایسه آن با استان)

عنوان	شهرستان	استان	نسبت شهرستان به استان (درصد)
مساحت (کیلومتر مربع)	۲۴۷۲۹	۱۸۷۵۰۲	۱۹,۱۳
تعداد شهر	۳	۳۱	۶۸,۹
تعداد بخش	۵	۳۶	۸۹,۱۳
تعداد دهستان	۱۱	۹۸	۲۲,۱۱

(۱) جمعیت:

جمعیت شهرستان چابهار در سال ۱۳۷۵ حدود ۱۶۳/۹۴۰ نفر بوده که این رقم با رشد ۳/۷ درصدی در سال ۱۳۸۲ به ۲۱۰/۹۷۵ نفر رسیده است. (برآورد اطلاعاتی نداجا، ۱۳۸۶: ۳)

کل جمعیت	جمعیت روستائی	جمعیت شهری	میزان شهرنشینی (درصد)
۲۱۰۹۷۵	۱۴۲۳۴۲	۶۸۶۳۳	۳۲٪

(جدول شماره ۲ - جمعیت شهرستان چابهار به تفکیک شهری و روستائی)

بر اساس برآورد انجام شده در سال ۱۳۸۲ جمعیت فعال این شهرستان ۲۴۱۹۲۳ نفر، جمعیت شاغل ۲۲۵۳۵۳ نفر به ترتیب روستائی و شهری ۱۱۸۸۱۹ و ۱۰۶۵۳۴ بوده و ترکیب اشتغال به ترتیب کشاورزی، صنعت و خدمات ۲۸ و ۲۴/۸ و ۴۷/۲ درصد می باشد.

(۲) اقلیم:

شهرستان چابهار دارای اقلیم بیابانی گرم و خشک می باشد. میانگین بارش سالانه در این شهرستان ۱۱۴/۲ میلی متر و متوسط دمای آن در سال ۸۲ از ۹/۸+ الی ۴۰/۸+ درجه سانتی گراد در تغییر است. (برآورد اطلاعاتی نداجا، ۱۳۸۶: ۲)

(۳) زبان و مذهب:

مردم شهرستان چابهار به لهجه بلوچی تکلم می کنند و لهجه های فارسی و محلی نیز رایج است. در این شهرستان ۹۹/۶۵ درصد جمعیت آن را مسلمانان (شیعه و سنی) تشکیل می دهند. (همان منبع، ص ۳)

(۴) بهداشت و درمان :

شهرستان چابهار از لحاظ امکانات بهداشتی و درمانی در سال ۱۳۷۵ دارای یک بیمارستان با عنوان امام علی (ع) و ظرفیت پذیرش و بستری یکصد بیمار بوده ، که در سال ۱۳۸۲ این تعداد به ۱۳۰ تخت افزایش داده شده است .

همچنین در سال ۱۳۷۵ تعداد مراکز بهداشتی شهری و روستائی ۵ و ۸ مرکز بوده که این رقم در سال ۱۳۸۲ به ترتیب به ۱۱ و ۱۳ مرکز افزایش یافته است .

نسبت برخورداری جمعیت به پزشک در سال ۱۳۷۵ به ازای هر هزار نفر ۲۷/۴ درصد بوده ، که این نسبت در سال ۱۳۸۲ به ۲۷ درصد پزشک رسیده است . (همان منبع ، ص ۷)

(۵) - آموزش و پرورش:

در سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲ آمار دانشجویی در شهرستان چابهار ، ۴۲۳ نفر ، که از این تعداد ۷۲/۲ درصد در دانشگاه علوم دریانوردی و ۲۷/۸ درصد در دانشگاه های آزاد و پیام نور مشغول به تحصیل بوده اند . (همان منبع ، ص ۸)

(۶) - منابع تأمین آب :

آب این شهرستان از طریق ۱۰۴۲ حلقه چاه ۱۳ رشته قنات ، رشته چشمه با میزان آب دهی ۹۵/۵ میلیون متر مکعب و رودخانه های سرباز با میزان آب دهی متوسط سالانه ۵۰۰ هزار میلیون متر مکعب تأمین می شود . در یکی ، دو سال اخیر با راه اندازی آب شیرین کن چابهار ، این بخش نیز به عنوان یک منبع تولیدی ، نیازمندی آب شهرستان کنارک و بخشی از شهرستان چابهار را پوشش می دهد . (همان منبع ، ص ۶)

(۷) - جنبه های گردشگری :

اماکن تاریخی و تفریحی شهرستان های چابهار :

اسکله های ماهیگیری ، اسکله تیس ، اسکله پزم ، اسکله رمین ، اسکله بریس ، گل افشان ها ، تالاب لیپار، انجیر معابد (لور - لول) و به زبان محلی ها کرگ ، جنگل حرا ، تیمر ، رودخانه باهو کلات ، تمساح پوزه کوتاه ، کوههای بدلند (Bad-Land) یا مریخی ، ویرانه های تیس کوپان ، مسجد روستای تیس ، ساختمان قدیمی تلگرافخانه چابهار از اماکن تاریخی و گردشگری شهرستان های چابهار و کنارک می باشند . (همان منبع ، ص ۵)

حاصل مطالعه و شناخت محیط داخلی

محققان در مطالعه خود در نهایت بدنبال پاسخ به این سؤال بوده اند که مهمترین عوامل داخلی و خارجی محیطی مؤثر بر مسائل آمایش سرزمین با تأکید بر دفاع کدامند ؟ و در نهایت چه مسائلی توسعه منطقه را ، با چالش عمده مواجه می نماید .

بطور کلی منطقه مورد مطالعه به علت قرارگرفتن در مجاورت با دهانه خلیج فارس (تنگه استراتژیک هرمز) و دریای عمان و همچنین همجواری با کشورهای ساحلی دریای عمان از اهمیت ویژه ای برخوردار است .

۱-۷- نقاط قوت و قابلیت های اجتماعی و فرهنگی منطقه :

۱- وجود منطقه آزاد تجاری اقتصادی چابهار در منطقه

۲- وجود گروه های قومی و مذهبی در منطقه

۳- مسلمان بودن اکثریت جمعیت منطقه

۴- وجود اسکله های صیادی در امتداد سواحل

۵- وجود زمینه ی همگرایی سران طوایف و قبایل با نظام ج.ا.ا.

۲-۷- نقاط ضعف و آسیب پذیری های اجتماعی و فرهنگی منطقه :

۱- پایین بودن سطح رفاه عمومی مردم منطقه

۲- دوری منطقه نسبت به مرکز کشور : عواملی همچون انزوای جغرافیائی و دوری مراکز جمعیتی تا مرکز استان و کشور و فاصله زیاد مراکز شهری ، ضعف ارتباطات اقتصادی و فرهنگی و مهم تر از همه مهاجرت های بی رویه به شهرهای فاقد امکانات باعث شدن آهنگ توسعه اجتماعی و تضعیف فرهنگ شهر نشینی در شهر های ا شده است و به جرأت می توان گفت که نقش مهاجرت های بی رویه از سایر عوامل بارزتر است .

۳- فرهنگ عشیره ای و قومی در منطقه : پس از پیروزی انقلاب اسلامی و حاکمیت جمهوری اسلامی ، به دلیل خواستگاه انقلاب و مبارزه با ظلم و ستم دیرینه خوانین و اشرار منطقه ، قدرت سیاسی ، اجتماعی خود را در معرض خطر دیدند و از اینرو برای حفظ منافع خود با اتکاء بر قدرت سیاسی و پایگاه اجتماعی و طایفه ای و قبیله ای گذشته و با اجیر کردن اشرار به قاچاق مواد مخدر پرداختند که آن نیز یکی از مهمترین عوامل نا امنی ها در چند ساله اخیر بوده است .

- ۴- وجود سلاح‌های غیر مجاز در منطقه باعث ایجاد ناامنی های اجتماعی و تهدیدات امنیتی شده است.
- ۵- ترانزیت مواد مخدر از کشورهای همجوار به منطقه :
- پدیده مواد مخدر به صورت مستقیم ، ۳۵٪ از جرائم اجتماعی استان را به خود اختصاص داده است.
- ۶- وجود مبادی قاچاق در منطقه : به دلیل عدم وجود زمینه کارهای اجتماعی برای اشتغال مردم و شرایط بد آب و هوایی و نبودن امکانات کشاورزی و دامداری و همچنین وابستگی قومی و مذهبی با برخی از کشورهای حوزه خلیج فارس از دیرباز محل مناسبی برای ورود و خروج کالاهای قاچاق بوده و می‌توان گفت قاچاق کالا ریشه در آداب و سنن صدها ساله اکثر مردم استان دارد.
- ۷- فقر فرهنگی مردم در منطقه : فقر فرهنگی حاکم بر منطقه و وضعیت خاص جغرافیایی بستر مناسب و مساعدی برای ایجاد زمینه‌های شرارت و ناامنی می‌باشد.
- ۸- توزیع نامناسب امکانات کشور و زیر ساخت‌های اقتصادی و فرهنگی- اجتماعی از دیگر موارد مهمی است که لزوم توجه بیشتر مسئولین کشوری و منطقه ای را به خود جلب کرده است.
- ۹- عدم وجود اشتغال پایدار : طبق آمار غیر رسمی موجود (که به علت عدم همکاری مردم با آمار گیران چندان قابل اتکا نیست) و طبق سرشماریهای سالهای گذشته از هر صد نفر مرد فعال ۱۶ نفر بیکار بودند که در سالهای اخیر تا حدودی روند بیکاری کنترل شده است.
- ۱۰- شرایط اقلیمی منطقه و کمبود آب شرب و حرارت و رطوبت زیاد : کمبود آب شرب و کشاورزی در بخش‌هایی از منطقه و نیز قطع برق و نوسانات آن موجب نگرانی اهالی این مناطق گردیده است.
- ۱۱- عدم سازماندهی مناسب برای صید صنعتی
- ۱۲- اجرایی نشدن طرح جامع مدیریت متأثر از سند چشم انداز ۲۰ ساله جهت توسعه همه جانبه : یکی دیگر از عوامل ناشی از مسائل سیاسی - اقتصادی تأثیر گذار بر مسائل منطقه ، عدم وجود استراتژی و یا عدم پیگیری استراتژیهای تبیین شده توسط مدیران است و طبیعی است که هر کسی در این منطقه به طور دلخواه و بر طبق سلیقه خود عمل می کند .
- ۱۳- نامناسب بودن ساختارهای ارتباط رسانه ای در منطقه
- ۱۴- عدم وجود نخبگان شاخص در منطقه
- ۱۵- عدم استفاده از زمینه‌های لازم برای ایجاد مراکز خدماتی در سواحل
- ۱۶- عدم استفاده از ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری در منطقه
- ۱۷- عدم استفاده از عوامل بومی در مدیریت منطقه : عدم استفاده از نیروهای بومی و بی انگیزه بودن اکثریت کادر اداری غیر بومی در این منطقه یکی دیگر از عوامل مؤثر در مسائل منطقه می باشد ،
- ۱۸- پایین بودن نرخ با سواد در منطقه : بر اساس آمار ارائه شده بیشترین میزان بیسوادی کشور در این منطقه است .
- ۱۹- وجود نیروی کار ارزان و سهل‌الوصل خارجی در منطقه
- ۲۰- تراکم نامناسب جمعیت در منطقه : جمعیت منطقه با نرخ رشد متوسط سالیانه ۳/۷ درصد ، یکی از مناطق جمعیتی با رشد بالاست که تراکم نسبی جمعیتی بر اساس سرشماری ها حدود ۱۲ نفر در هر کیلومتر مربع بوده است. از اینرو این منطقه در زمره کم تراکم ترین مناطق کشور قرار دارد.

تجزیه و تحلیل آماری :

تمامی اطلاعات حاصل از پرسش نامه ها ۷۲ فقره در جدول نرم افزار EXCEL وارد شد. با توجه به اینکه ۷۲ پرسش نامه از جامعه ی آماری جمع آوری شده بود سعی شد از این بین ، حتی الامکان پرسشنامه هایی که توسط افراد مجرب تر تکمیل شده بود انتخاب گردد. ثبت اطلاعات در صفحه ی گسترده ی EXCEL به تفکیک عوامل محیط داخلی (برای احصاء نقاط قوت و ضعف) و محیط خارجی (برای احصاء فرصت ها و تهدیدها) انجام شد.

عوامل در ستون ها و پرسش شوندگان در ردیف ها جای گرفتند.

بدین ترتیب ماتریسی با ۲۲ ردیف و ۵۲ ستون (۵۲ عامل محیط داخلی و ۲۲ عامل محیط خارجی) تشکیل شد.

برای تعیین روایی تمامی عوامل پژوهش ، میانگین پاسخ های جامعه ی نمونه به پرسش های ستون سمت چپ هر عامل پرسش نامه (وضعیت مطلوب) با استفاده از ابزار نرم افزار EXCEL محاسبه و مشخص گردید که همه ی آنها بالاتر از ۳ بوده و قابل قبول هستند.

برای تعیین نقاط قوت ، ضعف ، فرصت ها و تهدیدها پس از بدست آوردن میانگین ارزش پاسخ های داده شده به هر عامل در ستون سمت راست پرسش نامه ها (وضعیت فعلی) ، آنها به تفکیک محیط های داخلی و خارجی با استفاده از رابطه ی زیر مورد مقایسه قرار گرفتند:

$$\sim_0 = \frac{\bar{X}_{Max} - \bar{X}_{Min}}{2} + \bar{X}_{Min}$$

دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار، منطقه سوم نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران - مکران

One-Sample Test

	Test Value = 3					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	99% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
ظرفیت ها و جاذبه های گردشگری در منطقه	4.636	71	.000	.59274	.2543	.9311

عواملی که دارای مقدار متوسط بالاتر از میزان بدست آمده از رابطه ی بالا بودند در محیط داخلی به عنوان نقاط قوت و در محیط خارجی به عنوان فرصت ها تعیین شدند. به همین صورت عوامل دارای مقدار متوسط پایین تر از میزان بدست آمده از رابطه ی بالا به ترتیب به عنوان نقاط ضعف و تهدیدها به حساب آمدند.

نتیجه ی حاصل از این تقسیم بندی و تفکیک عوامل با جامعه ی خبره به شور گذاشته شد و تغییراتی در آن بوجود آمد. سرانجام آزمون فرض آمار استنباطی (t) برای تمامی عوامل ، با توجه به نتایج بدست آمده از بررسی وضعیت فعلی منطقه مورد مطالعه (ستون سمت راست پرسش نامه) و با استفاده از رابطه زیر (که از نرم افزار SPSS کمک گرفته شد) انجام شد :

$$t = \frac{\bar{X} - \mu_x}{S_x}$$

آزمون برای منحنی یک دنباله انجام شد که در مورد نقاط ضعف ، این دنباله در سمت چپ و برای نقاط قوت احصاء شده ، دنباله در راست قرار گرفت.

$$\begin{cases} H_0: \mu = \mu_0 \\ H_1: \mu > \mu_0 \end{cases}$$

آزمون فرض برای نقاط قوت :

$$\begin{cases} H_0: \mu = \mu_0 \\ H_1: \mu < \mu_0 \end{cases}$$

آزمون t :

(جدول ۳ شماره - آزمون t محاسبه شده بوسیله نرم افزار SPSS)

تفسیر : باتوجه به مثبت بودن دوطرف فاصله ی اطمینان (خانه های زرد رنگ) ، می توان گفت به احتمال ۹۹٪ ارزش عامل بالا بین ۳/۹۳۱۱ و ۳/۲۵۴۳ در جامعه ی آماری می باشد و از این حیث یک نقطه ی قوت است. نتایج بدست آمده از عوامل محیطی مؤثر بر آمایش سرزمین سواحل مکران :

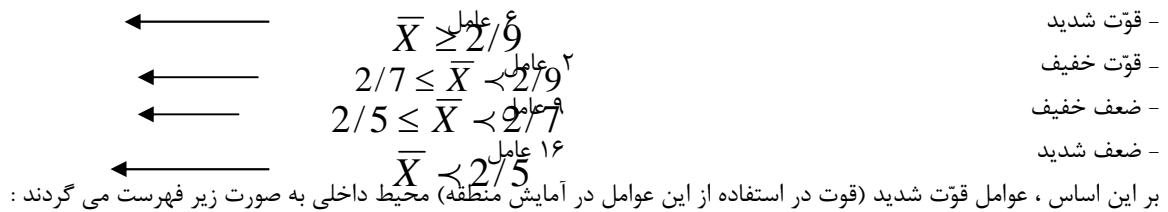
(۱) محیط داخلی :

* عوامل قوت^۹ : (مقادیر بالاتر از ۲/۹۵۴۵ از میانگین عوامل)

توضیح اینکه برای افزایش اعتبار این تقسیم بندی ، با نظر محققین به میزان ۰/۱ واحد از میزان \bar{X}_{Min} کاسته و به همین میزان به \bar{X}_{Max}

افزوده و مقدار جدید \bar{X}_0 محاسبه (۲/۸۵۴۶) و مورد استفاده قرار گرفت.

چون هر کدام از نقاط قوت و ضعف بر روی یک طیف قرار دارند (به عنوان مثال از ۱/۹ تا ۲/۸۵ همه ، نقطه ی ضعف هستند) ، برای ایجاد دقت بیشتر در تحلیل داده ها ، رتبه بندی آنها نیز بر روی یک طیف قرار گرفت به شکل زیر :

عوامل قوت :

- ۱- وجود پتانسیل های اجتماعی و فرهنگی در منطقه
- ۲- وجود گروههای قومی و مذهبی در منطقه
- ۳- اسکله های صیادی در امتداد سواحل
- ۴- ظرفیت ها و جاذبه های گردشگری در منطقه
- ۵- وجود زمینه ی همگرایی اکثریت مردم و سران طوایف و قبایل با نظام ج.ا.
- ۶- وجود منطقه آزاد تجاری اقتصادی چابهار در منطقه
- ۷- مسلمان بودن اکثریت قریب به اتفاق مردم ساکن در منطقه
- ۸- برتری سابقه تمدنی و شاخص های فرهنگی اجتماعی نسبت به کشورهای همسایه

* عوامل ضعف : (مقادیر پایین تر از ۲/۸۵۴۶ از میانگین عوامل)

عوامل ضعف :

- ۱- وجود تأثیرات شدید فرهنگ عشیره ای و قومی در منطقه
- ۲- شرایط نامناسب اقلیمی- محیطی منطقه و کمبود آب شرب و حرارت و رطوبت زیاد
- ۳- فقر فرهنگی و اجتماعی بالای منطقه .
- ۴- ترانزیت مواد مخدر از کشورهای همجوار به منطقه
- ۵- وجود مبادی قاچاق در منطقه
- ۶- دورافتادگی منطقه نسبت به مرکز فعالیت های کشور
- ۷- عدم بهره برداری از فرصت های شغلی منطقه برای اشتغال ساکنین
- ۸- وجود اقلیت های قومی و مذهبی واگرا در برخی از قسمت های منطقه
- ۹- وجود شناور های تندرو قاچاق انسان و کالا در منطقه
- ۱۰- توزیع نامناسب امکانات کشور و زیر ساخت های اقتصادی و فرهنگی- اجتماعی
- ۱۱- ضعف وجود اشتغال پایدار اجتماعی به نسبت متوسط کشور
- ۱۲- پایین بودن سطح رفاه عمومی منطقه.
- ۱۳- اجرایی نشدن طرح جامع مدیریت متأثر از سند چشم انداز ۲۰ ساله جهت توسعه همه جانبه
- ۱۴- فقدان تاسیسات رفاهی و جهانگردی در سطح مطلوب برای جهانگردان و مسافران داخلی .
- ۱۵- عدم وجود نخبگان شاخص در منطقه

- در این تحقیق ، منظور از عوامل قوت آن دسته از عوامل داخلی می باشند که در بحث آمایش سرزمین به آنها توجه زیادی شده و به تبع آن ، عوامل ضعف ، عوامل داخلی کمتر بها داده شده در بحث آمایش سرزمین می باشند.

- ۱۶- عدم استفاده از زمینه‌های لازم برای ایجاد مراکز خدماتی در سواحل
- ۱۷- عدم استفاده از ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری در منطقه
- ۱۸- وجود اتباع بیگانه حدود ۱۰۰/۰۰۰ در منطقه
- ۱۹- عدم استفاده از عوامل بومی در مدیریت منطقه
- ۲۰- ضعف تعصبات و علائق ملی در بعضی از نقاط منطقه
- ۲۱- پایین بودن نرخ با سواد در منطقه
- ۲۲- تأثیرات دریافت شبکه های رادیو و تلویزیونی بیگانه و اشاعه فرهنگ غربی
- ۲۳- وجود نیروی کار ارزان و سهل‌الوصل خارجی در منطقه
- ۲۴- تراکم کمتر از متوسط جمعیت نسبت به نرخ متوسط تراکم جمعیت کشور در سواحل.
- ۲۵- سواحل طولانی استان سیستان و بلوچستان

(۲) محیط خارجی :

* فرصت ها :^۱ (مقادیر بالاتر از ۲/۶۹۶ از میانگین عوامل)

توضیح اینکه برای افزایش اعتبار این تقسیم بندی ، با نظر محققین به میزان ۱/۰ واحد از میزان

کاسته و به افزوده شد و مقیاس جدید ~ 0 محاسبه $(\bar{X}_{Max} 2/596)$ و مورد استفاده قرار گرفت.

چون هر کدام از فرصت ها و تهدیدها بر روی یک طیف قرار دارند (به عنوان مثال از میانگین ۱/۹ تا ۲/۵۹ همه ، تهدید هستند) ، برای ایجاد دقت بیشتر در تحلیل داده ها ، رتبه بندی آنها نیز بر روی یک طیف قرار گرفت به شکل زیر :

←	$\bar{X} \geq 2/8$	عامل ۵	فرصت شدید
←	$2/6 \leq \bar{X} < 2/8$	عامل ۳	فرصت خفیف
←	$2/4 \leq \bar{X} < 2/6$	عامل ۶	تهدید خفیف
←	$\bar{X} < 2/4$	عامل ۳	تهدید شدید

براین اساس ، فرصت های شدید (قوت در استفاده از این عوامل در آمایش منطقه) محیط خارجی به صورت زیر فهرست می گردند :

فرصت ها :

- ۱- وجود زمینه های هم گرایی سران طوایف و قبایل موجود در منطقه با نظام ج.ا.ا.
- ۲- برنامه ریزی اصولی به منظور جلوگیری از توسعه مواد مخدر در منطقه.
- ۳- وزن ژئوپلیتیکی ایران در منطقه و وجود نقطه استراتژیک تنگه هرمز در منطقه.
- ۴- روابط حسنه و سازنده با کشورهای همسایه.
- ۵- کنترل تردد اتباع بیگانه غیر مجاز در مرزهای منطقه.
- ۶- فاصله منطقه مورد مطالعه با مسیر ترانزیت مواد مخدر.
- ۷- پیوندهای فرهنگی ، اجتماعی و مذهبی با مردم کشورهای منطقه.
- ۸- مدیریت اختلالات قومی و قوم گرایی- مذهبی.
- ۹- کمک های مالی سازمان های بین المللی (نظیر یونسکو).
- ۹- رفع موانع بیکاری در منطقه.

* تهدیدها : (مقادیر پایین تر از ۲/۵۹۶ از میانگین عوامل)

تهدیدات :

- ۱- وجود مراکز آموزشی مذهبی و تبلیغاتی اهل تسنن در منطقه.
- ۲- تهاجم شدید فرهنگی در منطقه.
- ۳- تردد مردم منطقه به کشورهای پیرامونی همراه با نفوذ عوامل خارجی.

۱۲- در این تحقیق ، منظور از فرصت ها آن دسته از عوامل خارجی می باشند که در بحث آمایش سرزمین به آنها توجه زیادی شده و به تبع آن ، تهدیدها ، عوامل خارجی کمتر بها داده شده در بحث آمایش سرزمین می باشند.

- ۴- سهولت دریافت شبکه‌های رسانه‌ای جمعی خارجی.
- ۵- آلودگی‌های زیست محیطی در دریاها آزاد.
- ۶- توسعه اعتیاد و مواد مخدر.
- ۷- آمار بالای بیکاری مردم منطقه.
- ۸- اختلالات قومی و قوم گرایی.
- ۹- تهدید ارزشهای فرهنگی؛ تهدید زبان و فرهنگ بومی.

نتایج حاصل از بررسی جداول SPSS:

(۱) محیط داخلی:

(برای عوامل قوت شدید) تمامی عوامل قوت شدید در محدوده ی قبول آزمون t قرار خواهند گرفت .
 با ۹۵٪ اطمینان و با در نظر گرفتن ۲/۹۵ =

$$\bar{X} \geq 2/9$$

(برای عوامل قوت خفیف) تمامی عوامل قوت خفیف در محدوده ی قبول آزمون t قرار خواهند گرفت.
 با ۹۵٪ اطمینان و با در نظر گرفتن ۲/۷ =

(برای عوامل ضعف خفیف) تمامی عوامل ضعف خفیف در محدوده ی قبول آزمون t قرار خواهند گرفت.
 با ۹۵٪ اطمینان و با در نظر گرفتن ۲/۶ =

(برای عوامل ضعف شدید) تمامی عوامل ضعف شدید در محدوده ی قبول آزمون t قرار خواهند گرفت.
 با ۹۵٪ اطمینان و با در نظر گرفتن ۲/۱۵ - ۲/۴۵ =

$$\bar{X} < 2/5$$

(۲) محیط خارجی:

(برای عوامل فرصت های شدید) تمامی عوامل فرصت های شدید در محدوده ی قبول آزمون t قرار خواهند گرفت .
 با ۹۵٪ اطمینان و با در نظر گرفتن ۳ - ۲/۸۵ =

(برای عوامل فرصت های خفیف) تمامی عوامل فرصت های خفیف در محدوده ی قبول آزمون t قرار خواهند گرفت.
 با ۹۵٪ اطمینان و با در نظر گرفتن ۲/۶ =

(برای عوامل تهدیدهای خفیف) تمامی عوامل تهدیدهای خفیف در محدوده ی قبول آزمون t قرار خواهند گرفت.
 با ۹۵٪ اطمینان و با در نظر گرفتن ۲/۴۵ =

(برای عوامل تهدیدهای شدید) تمامی عوامل تهدیدهای شدید در محدوده ی قبول آزمون t قرار خواهند گرفت.
 با ۹۵٪ اطمینان و با در نظر گرفتن ۲/۳ =

$$\bar{X} \geq 2/8$$

نتیجه گیری نهایی بصورت زیر خواهد بود:

(۱) نقاط قوت منطقه:

- ۱- وجود گروههای قومی و مذهبی در منطقه.
- ۲- مسلمان بودن اکثریت قریب به اتفاق مردم ساکن در منطقه.
- ۳- برتری سابقه تمدنی و شاخص های فرهنگی اجتماعی منطقه.
- ۴- وجود منطقه آزاد تجاری چابهار و نقش فرهنگی آن در منطقه.
- ۵- ظرفیت ها و جاذبه های گردشگری در منطقه.
- ۶- وجود پتانسیل های اجتماعی و فرهنگی در منطقه.
- ۷- وجود زمینه ی همگرایی فرهنگی اکثریت مردم و سران طوایف و قبایل با نظام ج.ا.ا.

(۲) نقاط ضعف منطقه:

- ۱- پایین بودن سطح رفاه عمومی منطقه.
- ۲- فقر فرهنگی مردم در منطقه.
- ۳- فرهنگ عشیره‌ای و قومی در منطقه.
- ۴- ترانزیت مواد مخدر از کشورهای همجوار به منطقه
- ۵- وجود مبادی قاچاق در منطقه.
- ۶- دوری منطقه نسبت به مرکز کشور.

- ۷- پایین بودن نرخ با سوادى در منطقه.
- ۸- توزیع نامناسب امکانات کشور و زیر ساخت‌های اقتصادی و فرهنگی- اجتماعی.
- ۹- کمبود موقعیت‌های اشتغال‌زا و افزایش بیکاری و عدم وجود اشتغال پایدار.
- ۱۰- شرایط اقلیمی نامناسب منطقه و کمبود آب شرب و حرارت و رطوبت زیاد.
- ۱۱- اجرایی نشدن طرح جامع مدیریت متأثر از سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جهت توسعه همه جانبه.
- ۱۲- نامناسب بودن ساختارهای ارتباط رسانه‌ای در منطقه.
- ۱۳- کمبود نیروی انسانی ماهر بومی و عدم وجود نخبگان شاخص در منطقه.
- ۱۴- عدم استفاده از زمینه‌های لازم برای ایجاد مراکز خدماتی در سواحل.
- ۱۵- عدم استفاده از ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری در منطقه.
- ۱۶- فقدان تاسیسات رفاهی و جهانگردی در سطح مطلوب
- ۱۷- عدم توجه به تأسیس مراکز آموزش عالی .
- ۱۸- عدم استفاده از عوامل بومی در مدیریت منطقه.
- ۱۹- تراکم نامناسب جمعیت و وجود جمعیت مختلط و نامتجانس در منطقه.
- ۲۰- وجود نیروی کار ارزان و سهل‌الوصل خارجی در منطقه.

(۳) فرصت‌های منطقه :

- ۱- پیوندهای فرهنگی ، اجتماعی و مذهبی با مردم کشورهای منطقه.
- ۲- پتانسیل‌های لازم جهت توسعه زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی.
- ۳- وزن ژئوپلیتیکی ایران در منطقه دریای عمان.
- ۴- وجود حس مشارکت محلی و بومی مردم منطقه در جهت تولید امنیت.
- ۵- وجود جمعیت جوان و استفاده بهینه از آنان.
- ۶- وجود حس تعلق و گسترش اعتماد مردم مرزنشین با دولت و مردم کشور.
- ۷- وجود نیاز مردم منطقه به آموزش‌های زیست‌محیطی و دریایی.

(۴) تهدیدات منطقه:

- ۱- آلودگی‌های زیست‌محیطی در دریاهاى آزاد.
- ۲- واگذاری سواحل طولانی به استان سیستان و بلوچستان.
- ۳- تردد بی‌رویه مردم در ابعاد مختلف اجتماعی به کشورهای پیرامونی منطقه.
- ۴- سهولت دریافت شبکه‌های رسانه‌ای جمعی خارجی.
- ۵- وجود مراکز آموزشی مذهبی و تبلیغاتی اهل تسنن در منطقه.
- ۶- فاصله منطقه مورد مطالعه با مسیر ترانزیت مواد مخدر.
- ۷- وجود فرهنگ مشترک بین مردم منطقه مورد مطالعه با مردم کشورهای مقابل

تشکیل ماتریس‌های *IFE* و *EFE*^{۱۲} :

عوامل محیط‌های داخلی و خارجی به تفکیک نقاط قوت ، ضعف و فرصت ، تهدید در ماتریس‌های *IFE* و *EFE* جای می‌گیرند. در ستون‌های دیگر این ماتریس ، ضریب اهمیت هر عامل (بدست آمده از میانگین کسب شده ی ارزش هر عامل از جامعه ی نمونه که توسط جامعه ی خبره تعدیل شده است)، وزن هر عامل (بدست آمده از ماتریس مقایسه ی زوجی) و حاصل ضرب ضریب اهمیت در وزن (ضریب موزون) درج می‌گردد. مجموع ضرایب موزون بدست آمده در مورد عوامل قوت و ضعف (در ماتریس *IFE*) ، مکان افقی و مجموع ضرایب موزون بدست آمده در مورد عوامل فرصت و تهدید (در ماتریس *EFE*) ، مکان عمودی نقطه ی وضعیت فعلی منطقه ی مورد مطالعه را در یک دستگاه مختصات عمودی دو بعدی مشخص می‌نماید.

با توجه به اینکه بردار وضعیت مطلوب در ربع اول این دستگاه مختصات و در زاویه ی ۴۵ درجه قرار می‌گیرد ، با استفاده از روابط مثلثاتی می‌توان زاویه ی بین بردار وضعیت فعلی منطقه و وضعیت مطلوب را در این دستگاه مختصات مشخص نمود.

مختصات بردار

فعلی به اندازه ی °

حرکت عقربه

چرخیده و طول

$$\sqrt{5^2 + 5^2}$$

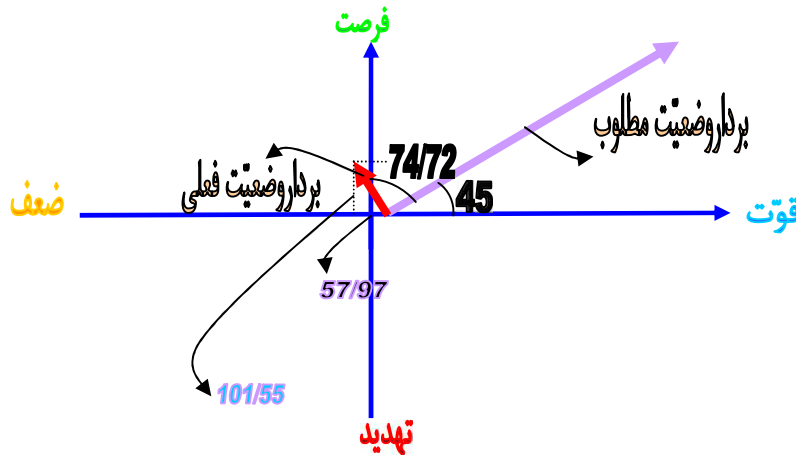
وضعیت مطلوب

اساس و با توجه

اهمیت عوامل ،

راهنمای توزیع

اختصاص منابع

نمودار ۱ - دستگاه

وضعیت مطلوب

باید بردار وضعیت

در ۷۴/۷۲ جهت

های ساعت

آن نیز به

برسد تا بر بردار

منطبق گردد. براین

به وزن و ضرایب

اقدام به تهیه ی

منابع (درصد

گردید که به تبع آن ضرایب وزنی استفاده از فرصت ها ، رفع تهدیدها ، ارتقاء قوت ها و رفع ضعف ها به شرح زیر تعیین گردید:

$$\text{ارتقاء قوت ها} = 0/4394$$

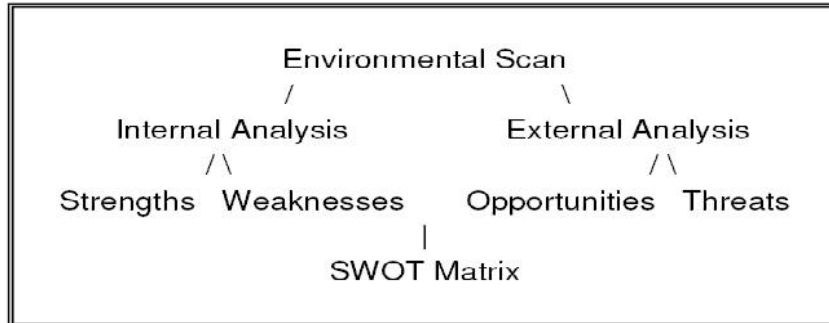
$$\text{رفع ضعف ها} = 0/1439$$

$$\text{رفع تهدیدها} = 0/0894$$

$$\text{استفاده از فرصت ها} = 0/3272$$

تبیین راهبردها :

SWOT Analysis Framework

(جدول ۴ شماره- مرحله تشکیل ماتریس

جدول ۴ شماره - مراحل تشکیل عناصر ماتریس SWOT)

ماتریس SWOT (Strengths,Weaknesses,Opportunities,Threats) به منظور بدست آوردن اطلاعات لازم در باره ی منابع و قابلیت ها در محیط رقابتی تشکیل می شود که انجام این کار در انتخاب و فرموله کردن استراتژی بسیار مفید است.

در انتخاب راهبردها ها باید دقت کرد که نباید فقط به دنبال فرصت های سودمند حاضر بود ، چرا که با توسعه یک راهبرد بر آمده از نقاط قوت ، می توان به راهبرد مفیدتری رسید. در شرایط دیگر می توان با اتخاذ یک راهبرد ، بر نقطه ضعفی غلبه کرد که به دنبال آن از فرصتی که باید الزاماً از آن استفاده کرد را لحاظ نمود.

ماتریس SWOT

راهبردهای S-O : فرصت هایی را دنبال می کنند که سازگاری خوبی با قابلیت ها دارند.

راهبردهای W-O : بر نقاط ضعف غلبه می کنند تا فرصت ها را دنبال کنند.

راهبردهای S-T : راه هایی را شناسایی می کنند که با استفاده از نقاط قوت ، می توان آسیب پذیری در مقابل تهدیدات را کاهش داد.

راهبردهای W-T: یک طرح تدافعی به منظور ممانعت از حساس شدن (شدید شدن) نقاط ضعف - به علت وجود تهدیدات- ایجاد می کنند.

تبیین راهبردهای اولیه:

* راهبردهای S-O:

- (۱)- بهره گیری از ظرفیت گروه های قومی برای تعمیق روابط با کشورهای همسایه .
- (۲)- آمایش مناسب زیر ساخت های فرهنگی- اجتماعی و... در طول سواحل مکران.
- (۳)- اعتماد سازی و گسترش روابط فرهنگی در ابعاد مختلف با کشورهای منطقه.
- (۴)- افزایش امنیت پایدار و مقابله با قاچاق انسان و کالا ، مواد مخدر و اتباع بیگانه در سطح منطقه.
- (۵)- توسعه منطقه آزاد تجاری چابهار به منظور تقویت منطقه در زمینه های اشتغال زایی.
- (۶)- ایجاد بسترهای مناسب جهت توسعه ظرفیت ها و جاذبه های گردشگری در منطقه

* راهبردهای S-T:

- (۱) ایجاد و تعمیق همبستگی های ملی ، قومی و مذهبی و استفاده از هم گرایی سران اقوام محلی با ج.ا.ا. در جهت بهره برداری های اطلاعاتی از رفت و آمد مردم منطقه به آن سوی مرز.
- (۲)- حضور موثر در دریا و اجرای مصوبات کنوانسیون های جهانی محیط زیست و کنترل آلودگی آب های ساحلی و بین المللی توسط سازمان بنادر و دریانوردی.
- (۳)- توسعه و پوشش فراگیر رسانه های جمعی داخلی در منطقه و تبلیغات و اطلاع رسانی برنامه های آتی توسعه ی منطقه.
- (۴)- توسعه ی فعالیت های اطلاعاتی منطقه به منظور تقویت گرایش های ملی- قومی- مذهبی.
- (۵)- انجام کار فرهنگی- مدیریتی و استفاده و تعمیق همبستگی های مذهبی- ملی مذاهب مختلف.
- (۶)- اجرای برنامه های علمی کار آفرینی و مشارکت کشورها و جذب سرمایه های خارجی جهت توسعه اشتغال زایی و رفع مظاهر فقر در منطقه.

* راهبردهای W-O:

- (۱) توسعه ی ساختار شبکه های رسانه ای جمعی و پوشش فراگیر آن در منطقه متناسب با فرهنگ و ارزش های مردم.
- (۲) توسعه ی شبکه ی آب رسانی (احداث آب شیرین کن و یا توسعه ی خطوط لوله ی انتقال آب).
- (۳) تولید و تأمین آب مورد مصرف در کشاورزی (یا از طریق آب شیرین کن و یا با توسعه ی شبکه ی خطوط لوله)

* راهبردهای W-T:

- (۱)- تحکیم مبانی همبستگی ملی- قومی- مذهبی با انجام کار فرهنگی- مدیریتی (نظیر واگذاری مشاغل دولتی در سطح منطقه به افراد و قومیت ها و مذاهب مختلف)
- (۲)- تقویت شبکه های رسانه ای جمعی داخلی و جمینگ سیگنال های رسانه های جمعی خارجی.
- (۳)- کنترل هر چه بیشتر و قوی تر مرزها و جلوگیری و توقف تردد مردم منطقه به آن سوی مرز.
- (۴)- کار آفرینی ، ممنوعیت به کارگیری نیروهای کار خارجی و ایجاد شرایط اشتغال زایی
- (۵)- توسعه ی روابط اجتماعی و سیاسی و تبادل فرهنگی با کشورهای همسایه.
- (۶)- کاربایی در کشورهای منطقه و اعزام نیروی کار سازمان دهی شده ی منطقه به آن کشورها.
- (۷)- توسعه ی ظرفیت های جذب و ارتقاء کیفیت های آموزشی مراکز آموزش عالی دریانوردی.

تشکیل ماتریس ترکیبی: (ماتریس بهبود یافته ی SWOT)

در این بخش راهبردهای خرد بدست آمده از بخش قبلی با هم ترکیب می شوند تا راهبردهای کلان بدست آیند. لازم به ذکر است که راهبردهای بدست آمده از خانه های زرد رنگ (سایه دار) جدول بالا جامعیت کافی را در خصوص تبیین راهبردهای کلان خواهند داشت.

ماتریس ترکیبی SWOT

نقاط قوت	نقاط ضعف	
راهبردهای S-O	راهبردهای W-O	فرصت ها
راهبردهای S-T	راهبردهای W-T	تهدیدها

(جدول شماره ۵ - ماتریس ترکیبی بهبود یافته ی SWOT)

نتایج حاصله از راهبردهای ترکیبی :

* راهبردهای ترکیبی SO و WT :

(۱)- اعتماد سازی با کشور های منطقه و توسعه استفاده از ظرفیت های فرهنگی مردم منطقه در این خصوص و برقراری ارتباط آموزشی در ابعاد مختلف.

(۲)- توسعه ی منطقه ی آزاد تجاری چابهار به جهت توسعه اشتغال پایدار و آماده نمودن زیر ساخت های لازم برای این کار و توسعه ی شبکه های جاده ای و ریلی و تقویت شبکه های رسانه ای جمعی داخلی .

(۳)- توسعه ی فرهنگی منطقه (تحکیم مبانی ملی ، قومی ، مذهبی) و ایجاد فرصت های سرمایه گذاری و کار آفرینی .

* راهبردهای ترکیبی SO و WO :

(۱)- توسعه ی منطقه ی آزاد تجاری چابهار و آماده نمودن زیر ساخت های لازم برای این کار در خصوص آب رسانی ، برقراری امنیت و توسعه ی شبکه های جاده ای و ریلی.

(۲)- اعتماد سازی در حوزه ی سیاسی با کشورهای منطقه و استفاده از ظرفیت های فرهنگی مردم منطقه در این خصوص و برقراری ارتباط با آنها.

* راهبردهای ترکیبی ST و WO :

(۱)- ایجاد و تعمیق همبستگی های ملی ، قومی و مذهبی در منطقه از طریق اعمال توجه ویژه ملی به این منطقه و استفاده از عوامل بومی و مذهبی در ساختار اداری و دفاعی منطقه ضمن توسعه و پوشش فراگیر رسانه های جمعی ملی و محلی و تبلیغات و اطلاع رسانی لازم در این خصوص.

(۲)- استفاده از کلیه ی ظرفیت های بالقوه و بالفعل منطقه مطابق مصوبات کنوانسیونهای جهانی محیط زیست ، ایجاد بستر لازم جهت جذب سرمایه های داخلی و خارجی برای توسعه ی همه جانبه ی سواحل منطقه (آب و برق ، راه ، مخابرات ، بهداشت ، آموزش و...).

(۳)- بازنگری در تقسیمات سیاسی کشوری در خصوص مناطق ساحلی استان سیستان و بلوچستان و تقسیم و واگذاری آن به استان هایی که دارای توان بالقوه کافی از ظرفیت های انسانی مجرب (در خصوص توسعه ی سواحل) ، تأمین اعتبارات لازم ، استفاده از ساحل به منظور صادرات تولیدات صنعتی و کشاورزی می باشند.

میزان تأثیر پذیری "راهبردهای استخراج شده" با استفاده از فرصت ها ، رفع تهدیدات ، ارتقاء قوت ها و رفع ضعف ها و با بهره گیری از روش **TOPSIS** :

با توجه به نتایج حاصله از این پرسشنامه که توسط جامعه ی خبره ی علمی و آگاه به مسائل و مشکلات منطقه تکمیل شده است ، میزان لحاظ شدن "ارتقاء قوت های بدست آمده ، رفع ضعف های موجود، استفاده از فرصت ها و رفع تهدیدات" در راهبردهای تدوین شده اندازه گیری شده که درانتخاب نهایی راهبردهای کلان موثر خواهد بود.

در این پرسشنامه هر یک از راهبردهای بدست آمده به تفکیک در مقابل نقاط قوت ، ضعف ، فرصت ها و تهدیدها مورد پرسش قرار گرفته و نظر جامعه ی خبره با پرسش های ۵ گزینه ای در مورد میزان تأثیر پذیری آنها از نقاط قوت ، ضعف ، فرصت ها و تهدیدها بدست آمده است که نتایج حاصله به شرح زیر است :

راهبرد ۱: ایجاد بستر لازم جهت جذب سرمایه های داخلی و خارجی برای توسعه ی همه جانبه ی سواحل منطقه (آب و برق ، راه ، مخابرات ، بهداشت ، آموزش و...) به منظور استفاده از کلیه ی ظرفیت های بالقوه و بالفعل منطقه مطابق مصوبات کنوانسیونهای جهانی محیط زیست.

راهبرد ۲: ایجاد و تعمیق همبستگی های ملی ، قومی و مذهبی در منطقه از طریق اعمال توجه ویژه ملی به این منطقه و استفاده از عوامل بومی و مذهبی در ساختار اداری و دفاعی منطقه ضمن توسعه و پوشش فراگیر رسانه های جمعی ملی و محلی و تبلیغات و اطلاع رسانی لازم در این خصوص.

راهبرد ۳: بازنگری در تقسیمات سیاسی کشوری در خصوص مناطق ساحلی استان سیستان و بلوچستان و تقسیم و واگذاری آن به استان هایی که دارای توان بالقوه کافی از ظرفیت های انسانی مجرب (در خصوص توسعه ی سواحل) ، تأمین اعتبارات لازم ، استفاده از ساحل به منظور صادرات تولیدات صنعتی و کشاورزی می باشند.

راهبرد ۴: توسعه ی منطقه ی آزاد تجاری چابهار به جهت توسعه اشتغال پایدار و آماده نمودن زیر ساخت های لازم برای این کار در خصوص آب رسانی ، برقراری امنیت (کنترل مرزها و دفاع از سواحل) و توسعه ی شبکه های جاده ای و ریلی.

راهبرد ۵ - اعتماد سازی با کشورهای منطقه و توسعه استفاده از ظرفیت های فرهنگی مردم منطقه در این خصوص و برقراری ارتباط آموزشی در ابعاد مختلف.

راهبردها	استفاده از فرصت ها	رفع تهدیدات	ارتقاء قوت ها	رفع ضعف ها
راهبرد ۱	3.73	3.52	3.92	3.89
راهبرد ۲	4.06	3.64	3.42	3.67
راهبرد ۳	3.95	3.79	3.68	3.96
راهبرد ۴	3.49	3.73	3.35	3.03
راهبرد ۵	3.34	3.08	3.50	3.23

(جدول شماره ۶ - ماتریس نتایج حاصله از تبیین راهبردها)

با در نظر گرفتن وزن ها خواهیم داشت :

$$=0/4394 \text{ ارتقاء قوت ها}$$

$$=0/1439 \text{ رفع ضعف ها}$$

$$=0/0894 \text{ رفع تهدیدها}$$

$$=0/3272 \text{ استفاده از فرصت ها}$$

ماتریس بالا بصورت نرمال خواهد بود :

راهبردها	استفاده از فرصت ها	رفع تهدیدات	ارتقاء قوت ها	رفع ضعف ها
راهبرد ۱	0.36	0.35	0.38	0.38
راهبرد ۲	0.39	0.36	0.33	0.36
راهبرد ۳	0.38	0.38	0.37	0.39
راهبرد ۴	0.34	0.37	0.33	0.30
راهبرد ۵	0.32	0.31	0.34	0.32

(جدول شماره ۷ - ماتریس نرمال (به هنجار) تبیین راهبردها)

با ضرب وزن ها در ستون های مربوطه خواهیم داشت :

راهبردها	استفاده از فرصت ها	رفع تهدیدات	ارتقاء قوت ها	رفع ضعف ها
راهبرد ۱	0.12	0.03	0.17	0.05
راهبرد ۲	0.13	0.03	0.15	0.05
راهبرد ۳	0.12	0.03	0.16	0.06
راهبرد ۴	0.11	0.03	0.15	0.04
راهبرد ۵	0.10	0.03	0.15	0.05

(جدول شماره ۸ - ماتریس موزون راهبردها)

در نهایت اولویت راهبردها به قرار زیر خواهد بود :

راهبرد ۳ < راهبرد ۱ < راهبرد ۲ < راهبرد ۴ < راهبرد ۵

نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات :

دکتر حافظ نیا در خصوص اهمیت مناطق ایران می گوید :

« خوزستان دیروز ایران ، بوشهر امروز ایران ، هرمزگان فردای ایران و سواحل عمان پس فردای ایران است و این مسیر هر ایرانی باید به درستی به آن توجه کند ، چرا که آینده ایران در گرو توجه به آن است.»

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ، از عمده مسائل و نیازهای جامعه ما مقوله امنیت در مناطق مختلف کشور به خصوص در منطقه شرق و جنوب شرق بوده است و از آنجائی که امنیت پایدار و فقدان بحران در تمام ابعاد سیاسی ، اجتماعی و فرهنگی ، اقتصادی و نظامی ، یکی از شرایط بسیار با اهمیت در جهت داشتن یک جامعه پویا و با نشاط می باشد و امنیت موهبتی است که انسانها همواره خواهان آن بوده اند تا در پرتو آن بتوانند با تلاش و کوشش نسبت به رشد و توسعه جامعه خود با کاربرد بهینه علم و فناوری به آن دست یابند .

در این رهگذر ، منطقه مورد مطالعه ی این پژوهش با توجه به شرایط جغرافیائی ، اوضاع اجتماعی ، معضلات اقتصادی ، عوامل سیاسی و نظامی و سایر عوامل داخلی و خارجی در طول تاریخ با مشکلات ، نا آرامی ها و نا امنی هایی مواجه بوده است . اما مسائل فوق الذکر از منظر جغرافیای امنیتی بخصوص بعد از انقلاب اسلامی اهمیت بسیار زیادی پیدا کرده است .

با توجه به اینکه یکی از دغدغه های مهم جمهوری اسلامی ، حل معضلات و مشکلات این منطقه می باشد ، لذا این پژوهش به رغم عوامل متعدّد محدود کننده از قبیل زمان و ... سعی بر این داشته که مسائل مبتلا به این منطقه را با توجه به سؤالات اصلی و فرعی خود مورد ارزیابی و تجزیه و تحلیل قرار داده و راهبردهای مناسب را ارائه دهد .

با عنایت به آنچه که از مطالعات ، مشاهدات عینی ، استفاده از نظر و آراء خبرگان و صاحب نظران و استناداتی که در بررسی بدست آمده ، عوامل متعدّد و پیچیده ای بر آمایش و توسعه ی منطقه تأثیر دارند که بعضی از آنها بصورت مستقیم و برخی بصورت غیر مستقیم بر نا امنی ها اثر می گذارند. و از آنجائی که امنیت یکی از دلمشغولیهای بنیادین جمهوری اسلامی می باشد و بدون توجه به آن ، بقا و حفظ تمامیت ارضی کشور امکان پذیر نمی باشد ، لازم است در تبیین راهبردها و جهت گیریهای کلی آمایش دفاعی- امنیتی ، به این عوامل توجه ویژه شود .

نتیجه گیری :

با توجه به عدم وجود فرضیه در این پژوهش و مطرح بودن سؤالاتی که روشن گر مسیر حرکت در چگونگی انجام پژوهش می باشد ، هدف و نتیجه ی این پژوهش ، پاسخ به سؤالات مورد نظر با دقت زیاد بوده که آزمون های ریاضی آنها را تأیید نمایند تعیین گردید. سؤالات این پژوهش عبارت بودند از :

برای پاسخ به سؤالات ۴-۱ بالا ، پاسخ های دریافتی از جامعه ی نمونه به پرسش نامه ی اول با بهره گیری از ابزارهای آمار توصیفی و سپس آزمون t مستقل^{۱۳} از آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که با توجه به قبولی این آزمون ، نقاط قوت ، نقاط ضعف ، فرصتها و تهدیدات در نتیجه و با اعتبار و دقت بالایی تعیین شدند.

در تعیین راهبردهای فرهنگی - اجتماعی (پاسخ سؤال ۵ پژوهش) از ابتدای پژوهش و با توسل به مطالعات انجام شده و با استفاده از نظرات خبرگان و صاحب نظران تکمیل و سپس با استفاده از روش های TOPSIS و SWOT و تعیین راهبردها و مطلوبیت آنها انجام شد. در راستای انجام این پژوهش ، اقدام به تهیه و اجرای دو پرسشنامه شد که اعتبار^{۱۴} ساختاری^۲ پرسشنامه^{۱۵} توسط ضریب اسپیرمن- براون مورد تأیید قرار گرفت. در نتیجه پاسخ به سؤالات این پژوهش پس از تجزیه و تحلیل و نتیجه گیری نهایی به شرح زیر عبارتند از :

پاسخ پرسش اول :

- (۱) آلودگی های زیست محیطی در دریاها ی آزاد
- (۲) واگذاری سواحل طولانی به استان سیستان و بلوچستان
- (۳) تردد مردم منطقه به کشورهای پیرامونی
- (۴) سهولت دریافت شبکه های رسانه ای جمعی خارجی
- (۵) وجود مراکز آموزشی مذهبی و تبلیغاتی اهل تسنن در منطقه
- (۶) فشار برخی قدرتها برای عدم موفقیت ج.ا.ا. در امر توسعه

پاسخ پرسش دوم :

- (۱)- پیوندهای فرهنگی ، اجتماعی و مذهبی با مردم کشورهای منطقه
- (۲)- وجود نقطه استراتژیک تنگه هرمز در منطقه

¹³-Independent " t"

¹⁵-Reliability

¹⁵-Questionnaire Structure Reliability

- (۳)- وزن ژئوپلیتیکی ایران در منطقه دریای عمان
- (۴)- روابط حسنه و سازنده با کشورهای همسایه
- (۵)- کنترل تردد اتباع بیگانه غیر مجاز در مرزهای منطقه
- (۶)- فاصله منطقه مورد مطالعه با مسیر ترانزیت مواد مخدر
- (۷)- ارتباط مناسب با آبهای آزاد جهان
- (۸)- کمک‌های مالی سازمان‌های بین‌المللی (نظیر یونسکو)

پاسخ پرسش سوم :

- (۱)- وجود گروههای قومی و مذهبی در منطقه
- (۳)- وجود زمینه ی همگرایی سران طوایف و قبایل با نظام ج.ا.ا.
- (۴)- سواحل مناسب در منطقه مورد مطالعه
- (۵)- وجود منطقه آزاد تجاری اقتصادی چابهار در منطقه
- (۶)- وجود شرایط لازم برای ترانزیت و ترانشیپ کالا
- (۷)- اسکله‌های صیادی در امتداد سواحل

پاسخ پرسش چهارم :

- (۱)- فقر فرهنگی مردم در منطقه.
- (۲)- دوری منطقه نسبت به مرکز کشور.
- (۳)- فرهنگ عشیره‌ای و قومی در منطقه.
- (۴)- وجود مبادی قاچاق انسان و کالا در منطقه.
- (۵)- ترانزیت مواد مخدر از کشورهای همجوار به منطقه.
- (۶)- وجود نیروی کار ارزان و سهل‌الوصل خارجی در منطقه.
- (۷)- شرایط اقلیمی منطقه و کمبود آب شرب و حرارت و رطوبت زیاد.
- (۸)- توزیع نامناسب امکانات کشور و زیر ساخت‌های فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی.
- (۱۰)- عدم وجود اشتغال پایدار در منطقه.
- (۱۲)- پایین بودن سطح رفاه عمومی منطقه.
- (۱۳)- اجرایی نشدن طرح جامع مدیریت متأثر از سند چشم انداز ۲۰ ساله جهت توسعه همه جانبه.
- (۱۴)- نامناسب بودن ساختارهای ارتباط رسانه ای و تبلیغی در منطقه.
- (۱۵)- عدم وجود نخبگان شاخص در منطقه.
- (۱۶)- عدم استفاده از زمینه‌های لازم برای ایجاد مراکز خدماتی در سواحل.
- (۱۷)- عدم استفاده از ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری در منطقه.
- (۱۸)- سواحل طولانی استان سیستان و بلوچستان.
- (۱۹)- عدم توجه به تأسیس مراکز آموزش عالی دریانوردی (که امکان پذیرش دانشجوی خارجی دارد).
- (۲۰)- عدم استفاده از عوامل بومی در مدیریت های فرهنگی - اجتماعی منطقه.
- (۲۱)- پایین بودن نرخ باسوادی در منطقه.
- (۲۲)- تراکم نا مناسب جمعیت در منطقه.

پاسخ پرسش پنجم (راهبردهای بدست آمده به ترتیب مطلوبیت):

- (۱)- بازنگری در تقسیمات سیاسی کشوری در خصوص مناطق ساحلی استان سیستان و بلوچستان و تقسیم و واگذاری آن به استان هایی که دارای توان بالقوه کافی از نظر نیروی انسانی مجرب (در خصوص توسعه ی سواحل) ، تأمین اعتبارات لازم ، استفاده از ساحل به منظور صادرات تولیدات صنعتی و کشاورزی می باشند.
- (۲)- استفاده از کلیه ی ظرفیت های بالقوه و بالفعل منطقه مطابق مصوبات کنوانسیونهای جهانی محیط زیست و ایجاد بستر لازم جهت جذب سرمایه های داخلی و خارجی برای توسعه ی همه جانبه ی سواحل منطقه (آب و برق ، راه ، مخابرات ، بهداشت ، آموزش و...).

- (۳)- ایجاد و تعمیق همبستگی های ملی ، قومی و مذهبی در منطقه از طریق اعمال توجه ویژه ملی به این منطقه و استفاده از عوامل بومی و مذهبی در ساختار اداری منطقه ضمن توسعه و پوشش فراگیر رسانه های جمعی ملی و محلی و تبلیغات و اطلاع رسانی لازم در این خصوص.
- (۴)- توسعه ی منطقه ی آزاد تجاری چابهار به جهت توسعه اشتغال پایدار و آماده نمودن زیر ساخت های لازم برای این کار و توسعه ی شبکه های جاده ای و ریلی .
- (۵)- اعتماد سازی با کشور های منطقه و توسعه استفاده از ظرفیت های فرهنگی مردم منطقه در این خصوص و برقراری ارتباط آموزشی در ابعاد مختلف.

پیشنهادات :

پیشنهادهای این پژوهش با توجه به طیف مخاطبین آن به دو دسته تقسیم می گردند :

الف- پیشنهاد به مسئولین نظام :

- (۱) بازنگری در تدوین قوانین و مقررات تشویقی ، توسعه ای در ابعاد فرهنگی- اجتماعی و... در سطح منطقه.
- (۲)- توسعه ی زیر ساخت های منطقه شامل آب ، برق ، گاز ، تلفن ، راه ، درمان ، آموزش ، مسکن و... ثبات مدیریت ها در منطقه ی مورد مطالعه خصوصاً مناطق آزاد و حساس.
- (۳)- ثبات برنامه ها و طرح های توسعه ای فرهنگی- اجتماعی بر اساس سند چشم انداز بیست ساله .
- (۴)- توجه به رفاه اجتماعی و رفع فقر و عقب ماندگی با توسعه منطقه و نظارت بر اجرا و تحقق آن.
- (۵)- بازنگری در تقسیمات کشوری به منظور استفاده از حداکثر پتانسیل های اجتماعی و فرهنگی استان های هم جوار.
- (۶) تهیه طرح آمایش سرزمینی سواحل مکران با تاکید بر مولفه های اجتماعی و فرهنگی.
- (۷)- تلاش برنامه ریزی شده در جهت رفع مظاهر فقر و رفع مشکل بیکاری در منطقه.

ب- پیشنهاد به مسئولین محلی :

- (۱) ایجاد طرح و برنامه برای استفاده از کلیه ی ظرفیت های فرهنگی ، اجتماعی و زیست محیطی در جهت توسعه ی پایدار در منطقه.
- (۲)- رفع مظاهر آشکار و برجسته ی فقر و عقب ماندگی منطقه در ابعاد آموزشی ، بهداشتی ، درمان و...
- (۳)- توسعه ی اشتغال پایدار در منطقه.
- (۴)- ایجاد ثبات در طرح ریزی و اجرای برنامه ها و اقدامات توسعه ای مبتنی بر برنامه ی پنج ساله ، سند چشم انداز و...
- (۵)- تعیین اولویتهای توسعه فرهنگی و تعمیق و گسترش آن در سطوح مختلف.
- (۶)- ایجاد روحیه ی خود باوری ملی و امید به آینده ای درخشان در بین مردم منطقه.
- (۷)- ایجاد ثبات در مدیریت اجرایی و بومی استان و منطقه.
- (۸)- افزایش حس هم گرایی در سطح منطقه با تأکید بر مولفه های مذهب ، اقوام و...
- (۹)- افزایش ارتباط سیستمی و نظام مند با مرکزیت کشور به صورت دو طرفه و مستمر.
- (۱۰)- الگوگیری از مدیریت های موفق فرهنگی ، اجتماعی و زیست محیطی در سایر مناطق مشابه داخلی و خارجی.
- (۱۱)- توجه به بومی گرایی در کلیه ی بخش های فرهنگی - اجتماعی ، مدیریتی و...
- (۱۲)- تلاش در جهت افزایش رفاه عمومی با کاهش هزینه های جاری مردم منطقه.

منابع و مأخذ :

منابع فارسی :

- ۱- افتخاری ، اصغر؛ سیر تحولات مطالعات استراتژیک روزهای جهانی و تجارب ایرانی(در مجموعه مقالات اولین همایش ملی مطالعات استراتژیک در ج.ا.ا)؛ تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۴.
- ۲- احمدوند وترک زاده ، جزوه درسی شماره ۳ آموزش تدوین طرح راهبردی نیروی انسانی دانشگاه ناجا ، ۱۳۸۲ .
- ۳- تدوین راهبرد آمایش سرزمینی منطقه جنوب شرق کشور ج.ا.ا (از منظر امنیت ملی) مطالعات گروهی دانشجویان دوره سیزدهم دانشکده دفاع ملی ، دانشگاه عالی دفاع ملی در سال ۱۳۸۶ .
- ۴- تدوین راهبرد دفاعی- امنیتی آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران (با رویکرد توسعه همه جانبه و با تاکید بر بخش دفاع) مطالعات گروهی دانشجویان دوره پانزدهم دانشکده دفاع ملی(گرایش اندیشه نظامی و سیاست دفاعی) ، دانشگاه عالی دفاع ملی ، ۱۳۸۸ .
- ۵- فصلنامه مطالعات ملی ، شماره ۱۳ ، سال سوم ، انتشارات صاحب کوثر ، تهران ، پاییز ۱۳۸۱ .

- ۶- دفتر برنامه ریزی منطقه‌ای، "طرح پایه آمایش سرزمین، مطالعات طرح پایه آمایش سرزمین اسلامی ایران"، کتاب اول، کلیات و اصول سازماندهی فضای کشور و خلاصه مطالب.
- ۷- دانش آشتیانی، محمدباقر؛ طرحریزی استراتژیک دفاعی امنیتی و برنامه ریزی ۵ ساله دفاعی؛ تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۸۴.
- ۸- ثقفی عامری. ناصر، "استراتژی و تحولات ژئوپلیتیکی".
- ۹- چوخاچی زاده مقدم. محمد باقر، مجموعه مقالات آمایش و دفاع سرزمینی، انتشارات معاونت پژوهش دانشگاه امام حسین (ع)، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۱.
- ۱۰- حافظ نیا. محمد رضا، "رابطه متقابل امنیت و دفاعی با آمایش سرزمین"، مجموعه مقالات آمایش و دفاع سرزمینی، تهران، معاونت پژوهش دانشگاه امام حسین (ع)، چاپ اول ۱۳۸۱.
- ۱۱- حافظ نیا، محمدرضا، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، ناشر(سمت)، چاپ سوم، تهران، ۱۳۸۰.
- ۱۲- حسینی، سید یعقوب؛ روش تحقیق و نرم افزار آماری SPSS؛ چاپ اول، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۴.
- ۱۳- گوردن. کریستوفر و ماندی. سایمون، "دیدگاههای اروپایی سیاست فرهنگی"، ترجمه هادی غبرائی، انتشارات دفتر پژوهشهای فرهنگی با همکاری مرکز بین المللی گفتگوی تمدنها، تهران، ۱۳۸۳.
- ۱۳- نشست تخصصی تدوین کنندگان تحقیق حاضر در آذرماه ۱۳۸۶ با محوریت سردار محرابی.
- ۱۴- نشریه پیام بلوچ، ۱۳۸۶.
- ۱۵- منطقه سوم دریایی نداجا، "بررسی منطقه عملیاتی"، چابهار، ۱۳۸۷.
- ۱۶- معاونت برنامه ریزی استانداری استان هرمزگان، دفتر برنامه ریزی و بودجه، "سند توسعه شهرستان جاسک"، فروردین ۱۳۸۷.
- ۱۷- معاونت اطلاعات نرسا، "بررسی منطقه عملیاتی استان هرمزگان"، ۱۳۸۵.
- ۱۸- گروه مطالعات اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارائی سیستان و بلوچستان ۱۳۸۶/۱۰/۲۰.
- ۱۹- معین، محمد، فرهنگ فارسی یک جلدی، چاپ دوم، نشر سراپا، تهران، ۱۳۸۰.
- ۲۰- عندلیب، علیرضا؛ «نظریه پایه و اصول آمایش مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران»، دوره عالی جنگ دافوس سپاه، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۰.
- ۲۱- عساریان نژاد، حسین، جزوات درسی، آسیب شناسی استراتژی های امنیتی، سلسله درسهای دانشکده فارابی، تهران، ۱۳۸۳.
- ۲۲- ثقفی عامری، ناصر؛ استراتژی در فرایند تحول (در مجموعه مقالات اولین سمینار بررسی مفاهیم)؛ تهران: انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ۱۳۷۰، ص ۲۰۶.
- ۲۳- سازمان بنادر و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، "نقش بنادر ایران در منطقه و جهان در ده سال آینده"، تهران، ۱۳۸۴.
- ۲۴- سازمان برنامه و بودجه کشور، "توسعه و طرحهای آمایش سرزمین"، مجموعه دوم، دفتر برنامه ریزی منطقه‌ای، طرح پایه آمایش سرزمین.
- ۲۵- معاونت امور اجتماعی و فرهنگی استانداری سیستان و بلوچستان. گروه مطالعات اقتصادی سازمان استان س و ب، ۱۳۸۵.
- ۲۶- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، "گزارش مستندات سند سازماندهی سواحل"، ۱۳۸۳.
- ۲۷- روزنامه رسالت، مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶.
- ۲۸- سالنامه آماری استان هرمزگان ۱۳۸۵، مرکز آمار کشور، تهران، ۱۳۸۵ (اطلاعات اخذ شده از مرکز آمار).

ب- منابع لاتین:

Manesse, 1998. ;1992: 29- Journal Official

National security, international Encyclop dia of social science(Mcmilan ,1968) 30-31- Strategy and National Interests: Reflections for the Future (Washington: National Strategy Information Center, 1971).
32- webster dictionary